

ARGIA

1981-Otsaila 8-XLIV garren urtea 902 zenbakia 60 peza

mikel anza: E.T.B. etabar....

—mutilen erreplika:
nola ligatzen duten neskek

—J. Ma Zalakain: helburuak
eta bitarteak

100 Bulego, 130 Kooperatiba eta 19.000 Pertsona Herriaren zerbitzuan.

Geroz langabeko gehiago, lantokiak isten, eta industrigintzarako inbertsioak erabat moztu diren larialdi honetan, guk ez dugu galdu lehengo ilusio eta ametsik.

1956ko urtean ideki genuen "ULGOR", lehenengo kooperatiba. Gaurregun, 23 urteren buruan, 70 industri kooperatiba - 130 lanbide desberdinetan - biltzen gara, 19.000 lankide-bazkide elkar lanean ari gara.

Hurrengo urtean, makurrena delarik ere, eta oraindano bezala zure laguntzarik izaten ba dugu, enpresa berriak antolatu eta lanpostu berriak sortzen jarraituko dugu.

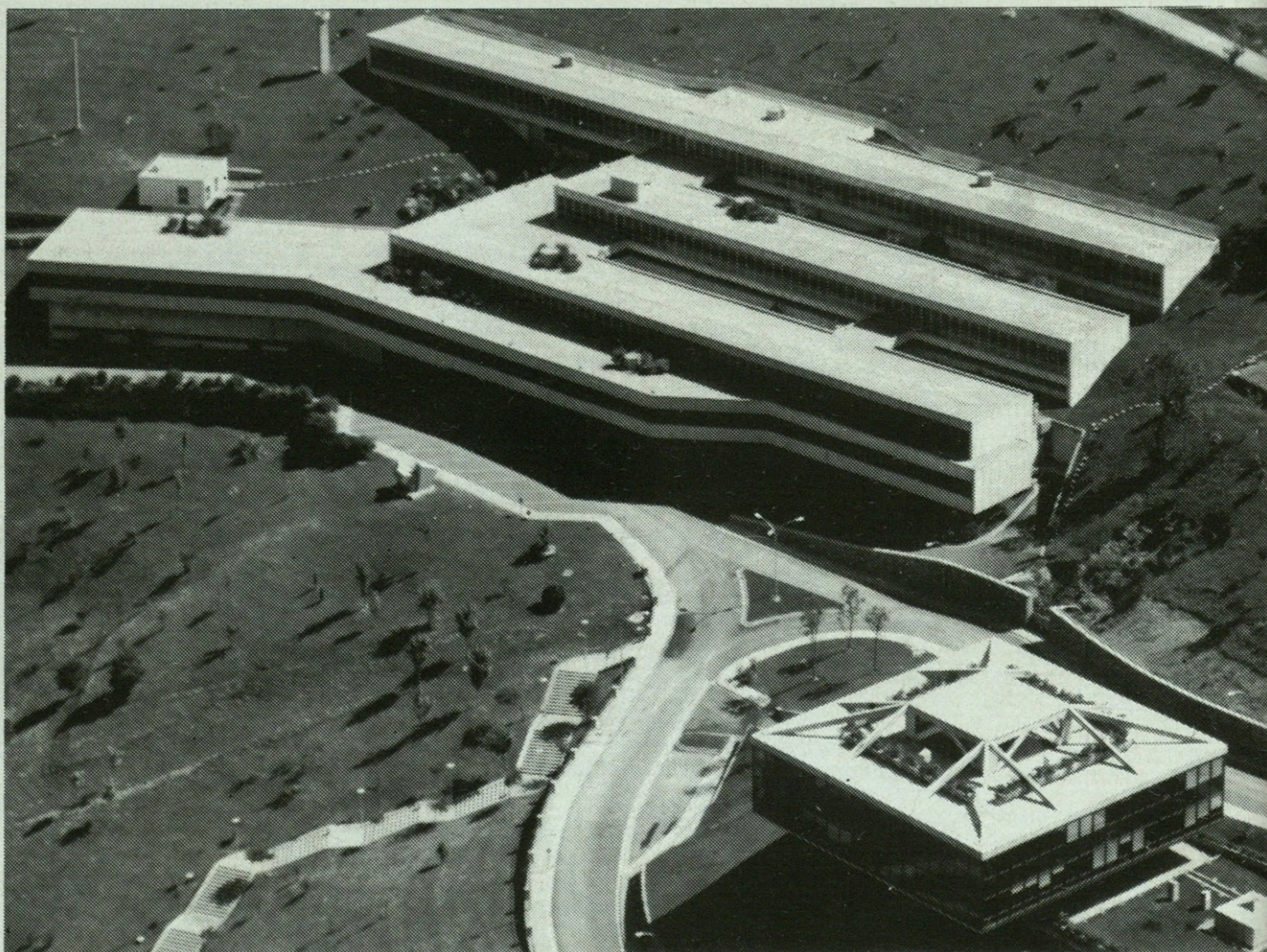
Horregatik da, izan ere, LAN KIDE AURREZKIA EUSKADIKO KUTXA.

CAJA LABORAL POPULAR

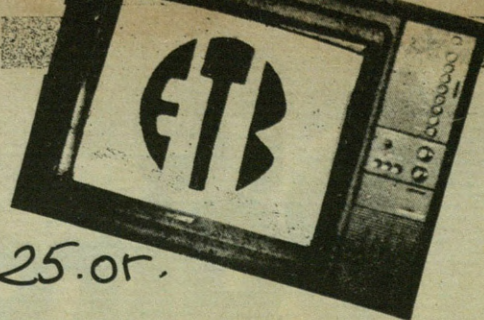
LAN KIDE AURREZKIA

Euskadiko Kutxa

LAN KIDE AURREZKIA, Zerbitzu Zentralak. Arrasate, Gipuzkoa.

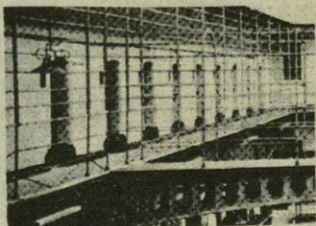
Badirudi telebistaren kanale autonomoa aurrera doala. Euskal TeleBista (E.T.B.) izenez gainera. Gertaera hau ezin utzi nolanahi pasatzen, noski, eta horren inguruan sortu den giro eta eztabaidari ekinez, kultur orrialdeetan bi artikulu ageri zaizkizue, ikuspegi desberdinez, baina gauza bera dela eta. Bata, JOSE MARI ITURRATEk eta bestea MIKEL ANZAK idatzita.

17.05.

Nola ligatzen duten gaurko mutilek artikulu hartatik gaur arte ARGIAk zortzi ale atera ditu, eta asko izan dira lehenengoaren ahuleziak adieraziz bigarren zatia behin eta berriro eskatu digutenak. Eta prentsakoak beti irakurlegoaren nahiaren menpe ibiltzen omen garenez, berriro kontratatu ditugu JEXUX IJURKO eta L. BASTIDA, bigarren zatia egin dezaten, hots, NOLA LIGATZEN DUTEN NESKEK, eta azpтитulu bezala «mutilen erreplika» jarri badute, ez da huskeria izan, erantzunen tonok benetan erreplika tonoa hartu bait du. Irakurri bestela, eta gero eritzia eman.

Amnistiaren aldeko borrokak beti luzeak izan dira, luzeak eta neketsuak. Baina gutxitan ikusi izan ditugu horrelakoetan nolabaiteko orijinaltasuna duten ekintzak. Badirudi joera hau desagertuz joango dela, benetan orijinala eta moldeetatik aparte gertatu bait da GILTZAPEAN GAUDE DAUDE esperientzia. Tendentzia askotako jendeak osatutako erakusketa hori akaso zenbaitentzat aski urruti geldituko da, baina guk ez dugu jaso gabe pasa nahi izan.

9.05.

Dударик gabe, biolentzia aho askotako leloa bihurtu da azken urteotan. Eta izan ere, ez dirudi lelo horrek epe motzeko bukaera bat izango duenik. Oraingo honetan, JESUS MARIA ZALAKAINEk hartu du hitza, HELBURUAK ETA BITARTEAK deritzon artikuluan desmitifikatzailea izan nahi duen —zuek esan beharko duzue ea den ala ez— ikuspegi bat ematen du. Interesgarri benetan.

oharra

Hona hemen aurtengo sariak:

Barruan	2.500 pta.
Atzerrietako herrietan	3.500 pta .
Airez	5.400 pta .
Ale bakoitza	60 pta.

ARGIA

Lehendakari: Kaetano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Idazleak: Estepan Aldamiz, Jokin Ansorena, Ladix Arrosagarai «Astema», Mikel Atxaga, Lurdes Auzmendi, Balere Bakoikoa, Inozentzio Bujanda, Joxe Manuel Bujanda, Felix

Ibargutxi, Rufino Iraola, Mikel Iribarren «Xinaberri», Julen Kalzada, Iñigo Lamarca, Josu Landa, Txema Larrea, Pello Lizarralde, Gorka Reizabal, Andoni Sarriegi «Murmendi», Joseba Sarrionandia, Jon Urrujalegi, Joxemari Velez de Mendizabal «Mendiaga», «Xalbardin», Josemi Zumalabe.

Marrakzi eta diseinuak: Joxemari Aleman, Guru, Antton Olariaga, Rotu, Tororo, Joxemi Zumalabe.

Argazkilariak: Koldo Aretxaga, Arturo Delgado, Philippe Etcheberri, Loubet, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Luis Otací, Roberto Zarrabeitia.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Jabe: Zeruko Argia Kooperatiba.

Modiztegiak: Ortzadar Laboratorioa, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963.

HARRERIA:

Barruan	2.300 pta.
Estaturik Kanpora	2.900 pta.
Airez	4.400 pta.
Ale bakarra	60 pta.

aste giroa

LIBURUAK

OLATUAK, Pedro de Anasagasti; Editorial Franciscana de Aranzazu, 127 or. **Olatuak** du izena liburu honek, eta egia esan ongi doakio izena liburuaren edukari. Egile berak dienez, umetan Kantauriko ilatuak ez ezik, geroago ezagutu ditu beste eretako olatuak, bihotz barneko olatuak, lagun urkoengako olatuak, edo eta inguruko gizartearen olatuak. Hala ere, olerkiok beren artean ez dute halako gai batasunik, poema bakoitzak bere mundua sortzen duelarik. Lau zatitan daude banatuta liburu honetan agertzen diren 79 poema. Zati bakoitzaren izenburuak garbi adierazten du nondik nora doazen olerkien hariak: 1) Lurra; 2) Aberria; 3) Gizar-tea; eta 4) Fedea, baita bukatzeko ere Arantzazu izeneko ataltxo txiki bat. Aita Onaindiak egin dio sarrera eta goratzarrea, eta Jose Luis iriondok marrakiak. Itxuraz aski polita, eta akaso olatuen beste ikuspegi bat aurkitzen lagunduko digun liburua: «Zenbat olatu ikusi ditut, ta zenbat bizi! Orra or nere bertsoetan. Itz baten esateko: gure bizitza olatu utsa da».

LA MUJER VASCA, Arantzazu Amezagaga; Editorial GEU; 456 or., 675 pta.

37 urtetako emakume hau Buenos Aires-en (Aire Onak esan behar ote?) jaio zen, bere gurasoak atzerritarurik bait zeuden. Zenbait titulu eta okupazio lortu ondoren, Euskadira dator, eta hemen ere eutsi egiten die halako ekintzei, eta baita idazteari ere. Hala behintzat frogatzen dute egunkarietako kolaborazioek eta idatzi zituen ipuinak. Horren ondoren **La mujer vasca** izeneko liburu hau da-

torkigu. Hogeita hamar zazpi emakume ekartzen ditu orrialdeotara, garai guztietakoak eta ezagugarri desberdinetakoak. IX. mendean hasten da bilketa egiten, eta gaur egungoak arte, berrikusketa interesgarri bat eskaintzen digu Arantzazu Amezagaga. Lan guztia elkarriketen bidez burutu da, eta era honetako liburuekin gertatzen den bezala, oso atsegina gertatzen da irakurtzeko, nahiz eta pertsonaien aukeraketa egitean, batzuetan arrisku nabarmenetan erori. Garbi dago bestalde, egilearen helburua emakumeekin izandako leharriketen bidez Euskadiren historia ezagutaraztea izan dela. Hor dago «Euzkadi y su historia», liburuaren azpitutua. Eta historiaren alde honetatik oso mamitsua gertatzen da liburua dudarik gabe. Eta beste gainerantzeko guztian ere noski.

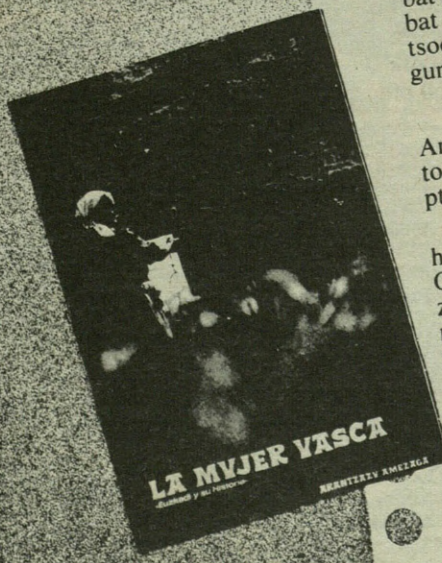
MUSICA DE CAMARA, Padre Donostia; Archivo Padre Donostia, 272 or.,

Berriro ere, Aita Jorge de Riezu-ri eskertu behar obra honen argitalpena. Eta «berriro ere» esan dugu, ez delako hau lehena, baina bai azkena. Duela hamaika tomo hasi zen Jorge de Riezu Aita Donostiaren obra musikalak biltzen eta publikatzen. **Navidad, Pascua, Jesucristo, Goizean goiz, Itsa eder bat, Santoral, Lili-soetan, Piano eta Organo** dira aurreko liburuaren izenburuak. Normala denez, eta honelako liburuak ipintzen dituzten mugak kontutan hartuz, bistan da zenbat obra ezin zirela biltzea obra honetan sartu, hala duma honetan sartu, behar dituzten elementuak ezin dira eta liburu soil batetan sartu erazi. Baina obra handi horiek ezin badira sartu ere, Nik **Musica de camara** liburu honetan musi-

kalari gutxiagokoak sartu ahal izan dira, eta alor honetan egin zituen emaitzak ikusi ondoren, kontura gaitzeko, bai, Aita Donostiak ikutu zituen alderdi guztietaz. Gai guztiekin ere, bakoitzaren zirkunstantziak eta zenbait ohar interesgarri ere badatozkigu, eta obraren bukaeran hamabito hauetatik aparte gelditu diren obren zerrenda dago. Hau guztia argitu ondoren, esan daiteke beldurrik gabe, Aita Donostiaren obra guztiak leku apropos aurkitu duela liburugintza-ren munduaren barnean. Eta guztia, Aita Jorge de Riezu-ri esker.

LA H EN LA ORTOGRAFIA VASCA, Fr. Luis Villasante; 143 or., 275 pta.

Aita Luis Villasanten eskutik, eta «Luis de Eleizalde» liburu sailean, liburu berri hau kaleratu zaigugu azken egunotan. Sail hau euskara idatzia-aren batasunari dedikatuta dago, eta ez dakigu aurreko sei liburuak ere horrela daudelako ote den, erdara hutsez dauden torkigu liburuak. Ez dakigu honetaz zerbait esan ala eza, ziur bait gaude edozein euskalduni kaltegarri bezala, kemengarri iruditu euskararen Liburuak hasieran euskararen batasun prozesuaren historia egiten du, eta «h»-ren ausia planteiatu ondoren, zergatik, arrazoiak erregelak, etabarrak erregulatu, bukaeran, bizi den natan, «h»-aren ausiaren erlazioa duten hitz guztiak ageri dira. Guztia, Luis chelenak egindako hitzurre eta oharrez hornituta. Liburuak orokorrean edo dago, itxuraz nahiz edo baina garbi dago erregulazioa. Ez bait dakigu zergatik ote diren mugak zehar euskara jakin «h»-aren funtzioaren interesa izango du Agian asko izango du baina gure susmoa ote delakoa da.

AZTETXO-
azila- aben-
ia, 35 pta.

izkari hau
tara atzera-
z ekarri ba-
men duzue
rrentzat egi-
interesgarri
siotarrek bul-
gitalpen bat
rudinez, eta
Amorebietan
kaiko zenbait
eganatzen ditu
etan. Oso eza-
tibo bat dauka
gaztetxoek be-
lute. Batez ere,
lehen mailako
lazen dute ma-
desberdin auke-
uztela: telebista,
Ortuellako trage-
rogak dira nagusi.
komiki luze bat,
eta erdikoa, Lei-
a izan zen Birila-
tzaz. Guztia biz-
beste euskalkiak
kara batua inondik
lutzen ez delarik.
beste ohar txo bat
a euskaraz» kanpai-
antolatzaileentzat,
ere baztertuta edo
dutelako beren bu-
Hemendik aurrera,
z ibili beharko dugu
aren urritasunaz hi-
ean, kanpaina horren
uan forgatu bait zaigu
hori oker dabilela.
utan hartu behar hu-
o urteotan. Eta haiek
deok kontsideratzen
enez, geuk haiek ere,
haiek on egiteko desira-
digutenez, geuk haiei
bere abidan beharko
e eta, bere bizitza luzean
teko guaza direla frogat-
lute eta.

ADIZKARIAK

POLVO Y PAJA,
1980ko abendua, 4. zenba-
kia, 25 pta.

Esanahi oso desberdin
izan ditzakeen titulu horre-
taz aldizkari primitibo eta
kurioso bat datorkigu pla-
zara. Aldizkariaren izenak
euskaraz eta edukiak erda-
raz agertzeko ohitura za-
baltzen zen mementuan,
hona hemen non agertzen
zaigun izena erdaraz eta
edukiaren zati dexente bat
euskaraz. Gainera izenari
oso egoki eta orjinal deri-
tzogu. Donostiako (uste
dugu) **GAZTEEN EL-**
KARTEAK kaleratzen du
aldizkaria, eta arazo tekni-
koei jaramon handiegirik ez
badiegu egiten (eta ez diegu
egin behar gainera) beha-
rrezko diren aldizkari ho-
rietako bat da **POLVO Y**
PAJA hau. Batez ere, gaz-
teentzat. Eta aldizkaria
gazteentzat denez, luza-
roan iraun beza. Osasuna,
dirua eta amodioa. Abe.

*Euskal aste
kulturala*

Su-garra deitu talde be-
rriak muntatzen ditu miku-
ze, Iholdi eta Oztibarre es-
kualdetan aman-aldi kultu-
ral batzu otsailaren unda-
rrean eta martxoaren hasta-
penean. Su-Garra?... BAI.
Orai da sasoina mendiari su
emaiteko. Laparrak heine-
an atxikitzekotan eta prima-
dera bazka berde hortarik
jalaraztekoan. Guk ere
nahi ginuke ikusi eskual pri-
madera berdatzen nunbai-

teko lapar arrotzak doian
egon araziz.

Huna beraz gure pro-
grama:

Otsailaren 21ean ibea-
koitzarekin **Iholdin** Goxa-
leku deitu salap elkar hiz-
keta laborantzaz.

Otsailaren 22an igan-
dearekin rallye edo biribil
aldia. Nor nahierentzat
Amikuzeko, Ostibarreko
eta Iholdiko xoko mokoak
ikertuko ditugu. Arratsean
Irisarryn afaria eta dan-
tzaldia.

Otsailaren 26an ortze-
gunarekin arratseko 9etan
St Louis barnean Donapau-
len cinema eskuaraz.

Otsailaren 28an ebia-
koitzarekin Donapaulen
guichaundut-enean langile
problemaz ezta-bada. Arra-
tsean 9etan markatuko ater-
bean kantaldi eta dantzaldi
urria deit multxoarekin eta
Nabarroko Jota emailekin.

martxoaren 1ean igan-
dearekin dantzari eguna
Donapaulen.

Iletan karrikaldia.
Arratsaldean merkatuko
aterbean dantzariak.

Merian edo udaletxean
agerraldia edo esposizio-
nea: leheneko tresna eta
itxurak

Martxoaren 7an Izuran
arratseko 9etan nuklear au-
zia. Lehenik filma gero ez-
tabada. Elkar hizketa hor-
tan parte hartuko dute Pey-
rohoradeko, Lemoizko eta
golfexeko komite anti-nu-
klearrek.

martxoaren 8an pilota
eta zikiro. Pilota larzabalen
trinketean: bi partida,
lehen a sare, bigarrena
esku-huska. Bien artean
Bunuztar xoriak.

Zikiroa Ibarlan Beñat
Galtxetabururekin. Ongi
etorri denari eta ikus arte.

SU-GARRA TALDEA

25

otsaila

15-22

hile honetako merkatua

Denok badakigu urteoro, garai honetan, ekonomia aldetik zelan ibiltzen diren gure poltsikoak. Urte bukaerako jaiak igaro ondoren eta OTSAIL honetan ari garenean sartzen.

Bai, hor jarraitzen dugu merkealdietan galtzak, oineta-koak edo abrigoak erosten —beti bezala merke daudelako garesti egon izan balira baino diru gehiago galtzen— baina tira... janari merkatua otsail honetan beste denda mota guztiak bezala ibiltzen da. Hau ere merkealditan. Merkealditan baina ez saldotan, ez joan den urtekoak saltzen. Erropekin gertatzen dena ezin bait da janariekin egin. Hemen merkealdiak bai baina garai-ko produktuekin. Bentaja gehiago horretaz.

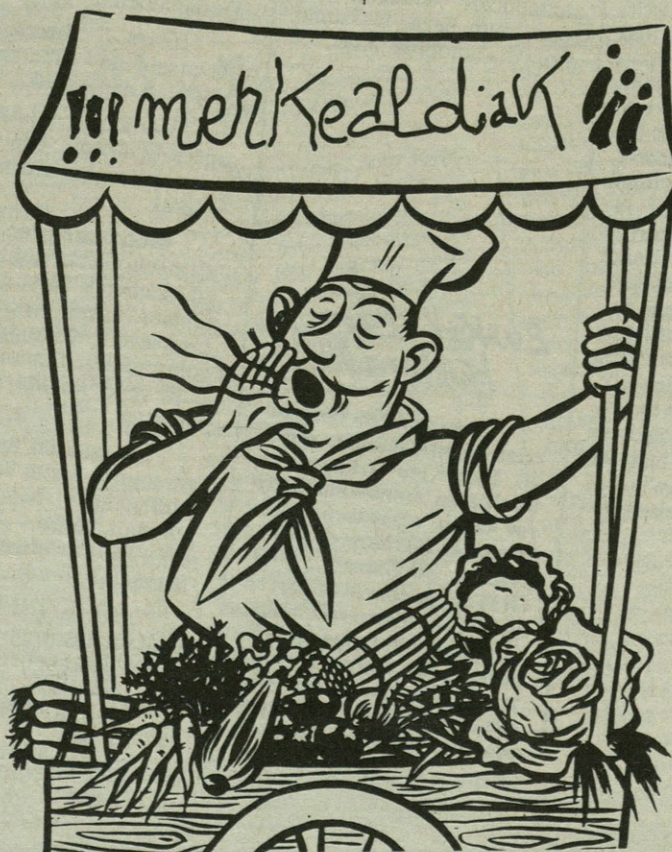
Garai hoentan merkatura joateko aholkua egiten dizuet oso une aproposa bait da. Egungo jakiak hor izango dituzu: baratxuri freskoak, alkatxofak, ehiza. Hala ere, oilagorak urrutiratzen doaz eta datorren udazken arte ez dira etorriko. Dena dela, hauek oraindik hemen ditugu: eperra, birigarroa, faisaiia, untxia, erbia. Arrainetan ere hor izango dituzue eguneko arrain freskoak: faneka, platusa, erregea, makailua, legatza, kokotzak —hilabete batetan 2.000 pezeta jaitsi dira—. Txitxarriloa oso oso goxoa dago, eta bisigua ere bai noski. Eta horrela gauza pilo baten prezioa jaitsi eta kalitatea berriz berdin jarraitu edo gehitu ere egin dena.

Horretaz beti uste izan badut merkatura joatea dirua aurreztatzea dela, are gehiago une honetan. Zeren eta nori zaio garrantzizko, hilabete bat itxoin behar badu ere, eguberritan 4.000 pezetatan ordaindu behar zituen kokotzak orduan jan beharrean gaur jatea, 1.800 pezetatan baldin badaude. Eta kalitate berdinekoak gainera. Urtean behin jaten duten horietakoa baldin bazara jan ezazu orain eta ez duela hilabete bat.

Sagardo eta txakolinaren garaian gaude. Eta zein atsegina den sagardotegiek lehen izan zuten giroa berreskuratzea: kuadrilen biltoki fresko eta interesgarria. Makailua edo kostilak jae-ko, sagardotegietan kostilak ere jan bait daitezke. Izan ere, ez du zergatik beti 800 edo 1.500 gramotako txuleta izan behar, hone-lako tokietan ikusten den jaki bakarra. Kostila on batzuk, odolki erreka edo joan den asteen kiloak 100 pta. baino gutxiago balio zuten sardinak izan ditzakegu aproposenak. Edo intxaurrak ere...

Eta intxaurrak aitatuz gero zera esan behar dut. Intxaurrak lantzeak niri eta ni bezalako askori, Lemoizko martxak edo Erregearen bisitak baino zorion handiagoa dakarkigu. Benetan!

K. ARGIÑANO

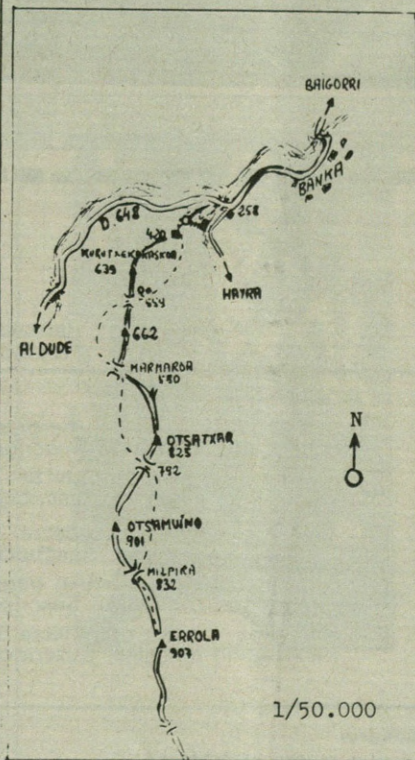

otsamuineko bideak

Baigorritik Urepelera joatera-koan klaustrofobia pixka bat senti daiteke, benetan: ibaiarekin zulo batetan sarturik dabil autobidea, eta inguratzen gaituzten mendi handien gailurrak ikusezinak gertatzen zaizkigu, haien aintzinean diren mazela zut gorriek izkututzen dizkigutelako. Halere, Bankan bitan bantzen da harana: hegomendebaleruntz jarraitzen du ibar nagusiak, eta hegoekialdera doa Hayra oihanean sotzen den jendegabeko erreka. Bi sakanen artean mendikate apal bat altzatzen da: Otsamuinoarena. Negu gogor hontan izan den lehen egun eguzkitsuan hara joan gara, Aldude eta Baigorri inguratzen dituzten mendi ederrak haien osotasunean ikusteko itxaropenean. Bainan zerbaitek gehiago ere igurikatzen gintuen.

Bankatik gora kilometro batera, Hayrako autobidea abiatzen da: hemendik hasiko gara ibiltzen. Hayrako zubia igaro eta, ezkerrera abiatzen da bide gudronatu bat: azpian den argiindarraren lantegira doan hodi eskergara heldu eta, bide hau utziko gaitu: guri aintzinean, leño lerro, turbinak elikatzen dituen ur deposito borobila, haren gainean Xurritxegi baserria eta, oroen buru, Kurutzekokaskoa. Zuzen joan behar da, depositoa ezkeratik gaingitu, haritz eta gaztaionondoen baso ttipia zuzen gora zeharkatu, eta han baserrira eramango gaituen bidea aurkituko dugu.

Eta bideetan aurkitu genuen ere igurikatzen gintuen harridura. Baserrira heldu baino lehen lauzaz ongi egina eta goitik mahatsarek estalitako da; baserria utzi eta, Kurutzekaskoaren ekialdetik zeharka Zaku-kadoiko lepora doana, ederki egina dago ere, maiz bi harresien artean dabil, mazela oso zuta den lekuetan ezponda ederrez zabalduta dago, eta leku askotan lauzatua. Ezulanez egindako bide eder honek hunkitu gintuen, benetan. Eta harri gorri egindako borda handi bat giblean utzita, aurtengo lehen eguzkiak beroturik, bidearen saihetsean iturri harriarri bat ikusi genuen ere: pago handi baten sustrai horizontal lodiak

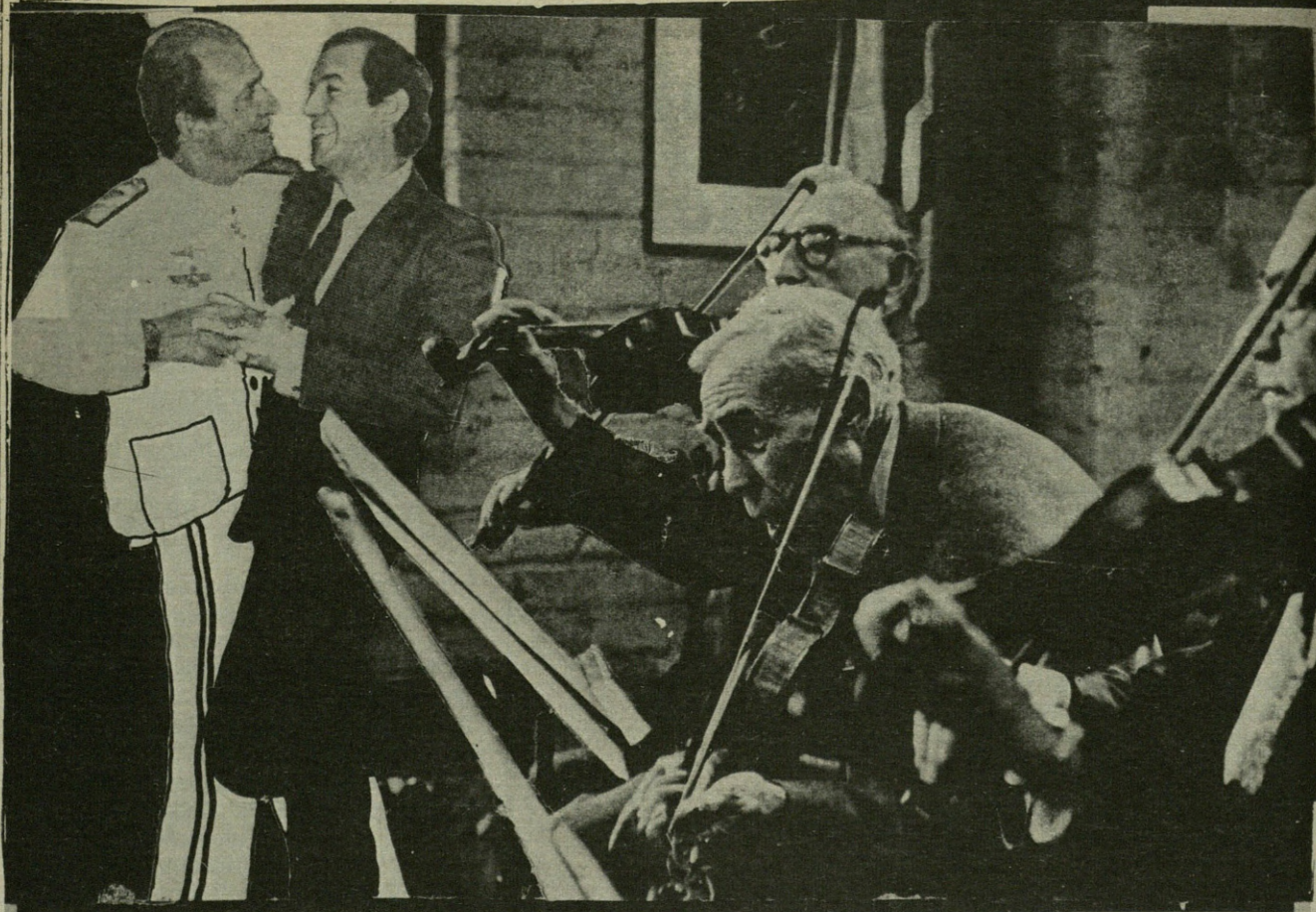
babesten du bere azpian egin den barrunbe bat; goitik, ukabilaren handitasuna duen zulo ilun batetik, etengabeki dario mendi errainetatik datorren ur freskoa; azpian, zulogunea murru ttipi batez itxi zuten artzainek, aska bat egiteko.

Egia esateko, bideak eta iturria ikustearekin ontsat eman genezake egindakoa. Baina hori ez zen gure lehen xedea: paisajea ikusteko gora joan behar genuen, eta gora jarraitu genuen. Pista berrien gandi mende-baletik, Marmaro eta Otsatxar lepoak irabazi genituen; ekialdetik, ar dien sendretan, Mizpira leporaino, eta hortik zuzen Errola kaskoraino.

Gailur bezela, Errola ez da batera interesgarria: askoz aberatsagoak dira Otsamuino eta Otsatxar, harkaitz ederrez horniturik. Paisajea, urrunera begira, oso antzekoa ere: Iparraldetik hasitak, eta erlojuaren orratzei jarraituz, Adarza, Argaray eta Laurinak izkututzen dizkigute Luzaideko lurak; Hegoaldean, Lindux, Mendiandi, Iturrunburu eta Ahadi, Saioa urrunago ikusten delarik; eta Mendebalena, Okoro, Alba eta Abraku ttipiak iruditzen zaizkigu, Hauzaren gailur gaitza hurbildanik ikusten dugulako. Behera begira, berriaz, Errolatik hobekiena ikusi daiteke Hayrako oihana, Otsamuinotik Aldudeko zabalgunea, eta Otsatxar-ratik Baigorriko harana.

Mendi apal hauetan, handiak ikusteko parada izan dugu. Bainan bai eta ere gizonak egindako lanak estimatu ditugu. Egun ederra, benetan, aurtengo lehen egun eguzkitsua. Pena bakarra: Mizpira lepoan Blotek deskribatzen duen tumuloa ez genuela aurkitu. Halere, borda erori baten hondakinak izan litekeen harripilo bat jo genuen tumulotzat eta han gure haurrei aintzineko euskaldun baten ehorzketak expikatu genizkien, Eguzkiemandreari hari begira hobiratzen zuten hildakoarentzat betiko bakea eman liezaion aztiak eskatzen zioalrik. Gero, Errola kaskora joan ginen, haurrak tumulo zelakoaan utzirik. Eta itzuli ginenerako, haren harriez ehiztariak egin zuten parapetoa desegina zen, tumuloaren erdian harriak beren aintzineko lekua berriz hartu zutela.

BELTZA

Izena
Nombre
Kalea
Calle
Herria
Población

ZK
N.º
Bizitza
Piso
Herrialdea
Provincia

Hartu nahi dut:
Deseo suscribirme a:

ANAITASUNA	☐	Hamabostkaria. Urteko harpidetza: 1.500 pzta.
Publicación quincenal. Suscripción anual: 1.500 ptas.
ARGIA	☐	Astekaria. Urteko harpidetza: 2.500 pzta.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.500 ptas.
HERRIA	☐	Astekaria. Urteko harpidetza: 2.250 ptas.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.250 ptas.
JAKIN	☐	Hiru hilabetekaria. Urteko harpidetza: 1.100 pzta.
Publicación trimestral. Suscripción anual: 1.100 ptas.
SASKI-NASKI	☐	Hilerokoa. Urteko harpidetza: 900 pzta.
Publicación mensual. Suscripción anual: 900 ptas.

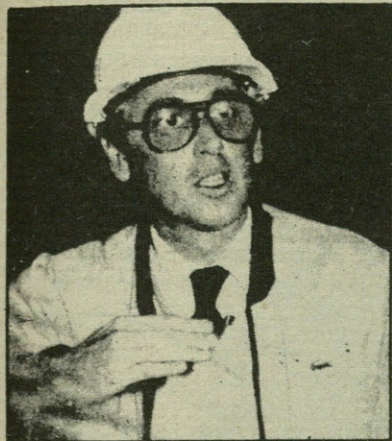
X batez jar ezazu harpidetu nahi duzun aldizkaria.
Señale con una X la revista o revistas a las que quiera suscribirse.

Txartel hau bete eta gero bidal ezazu mesedez 495 posta kuxara, Bilbo. **PRENTSA EUSKARAZ** karta azalean jarri.
Una vez rellenado este boletín, envíelo, por favor, al apartado 495 de Bilbao, poniendo en el sobre **PRENTSA EUSKARAZ**.

ORDAINKETA MODUA: Harpidea hartzen duzun aldizkariak zurekin sartuko da harremanetan ordainketa modua jakin dezazun.

FORMA DE PAGO: Cada revista, a la que se suscriba, se pondrá en contacto con usted para darle a conocer sus formas de pago.

1

ETA-K RYAN ESTRADA INJINIADOREA HIL ZUEN, eta horren ondoren egin dira Bizkai, Gipuzkoa eta Arabako hiriburuetan ETArek ekintza honen aurka.

Zentral nuklearraren aurkako manifestapenak ere asko eta haundiak izan ditugu gure artean. Borroka horretan beste heriotzak ere izan dira. Inork ere herriaren eritzirik eskatu ez duela Iberduerok, denen aurrean mutu, bere asmoak aurrera eramandu orain arte.

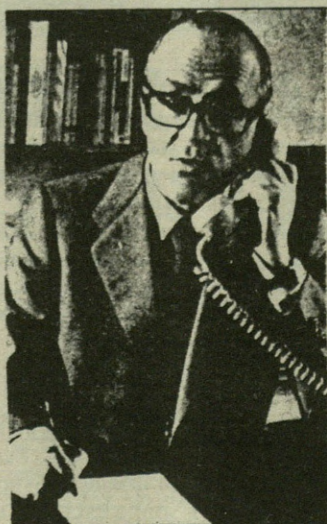
Azkenik eta bere azken kanpainaren jarraipen bezala ETAK Ryan —Lemoizko zentralaren zuzendaria— bahitu zuen, berriro askatasuna emateko Iberduerori zentrala apurtzea eskatuz. Iberduerok ez du honetaz ezer jakin nahi izan.

Batzuk hierotze horren erantzukizuna ETArek gainean utzi dute, eta besteek Iberdueroren bizkarretan.

Bai zentrolei buruz, bai borroka harmatuari buruz, bai herri mogimenduei buruz sakonki berplanteiatu, ikasi eta eztabaidatzeko, une honetan, batzuk eta besteak insulto hutsetan erortzen arrisku handia dago. Eta batzuentzat eta besteentzat eztabaida leku bihurtzeko gure aldikariaren orriak. Eginda gertatzen da gure eskaintza.

2

UCE-REN II. BATZAR NAGUSIA. «Ofizialista», «fontanero», «kritiko», «baroi» tendentziak —hau dugu hau, bide desberdinak izendatzeko izen kuriosoak aurkitu beharra— elkar joka ibili omen ziren UCDren batzar nagusian. Telebistan ikusi ahal izan genuenez elkar joka baino elkarren atximoska zebiltzala pentsa daiteke. Denen artean osatutako antzerki edo zirko hura antzeztu nahiean. Azkenean han erabakitzen ari zena betiko zakurraren koilarea zein moetatutako behar duen izan zen. Eta jakin, iadanik badakigu. Rodrigen Sahagun UCDren lehendakari hautatu dute eta Estatuko Gobernurako Leopoldo Calvo Sotelo. Eritzi gehienek argi eta garbi azaltzen dute erabaki horrekin UCD eskubiruntz doala eta gobernuaren politika ere modu hartaz ibiliko dela. Ba al zitekeen horrelakorik? Oraindik eskubirago? Laster zokorik ez dute utziko eskubirago inor sartzeko. Ai Fraga, Fraga...

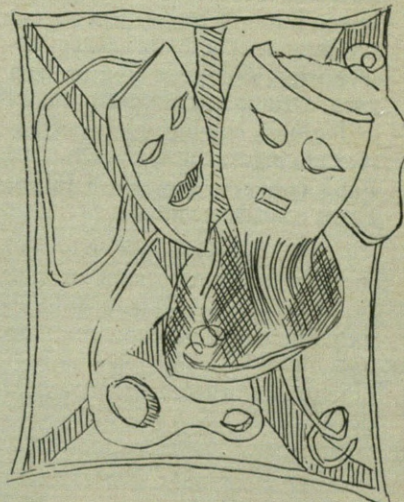

3

OTSAILAREN 28AN HASIKO DIRA IHAUTERIAK. Eta Tolosara, Bilbora eta Donostiara edo nora joan erabakitzeko izango dugu aukera. Batzuek herri txikiak barrealgarak bilatuko di-

tuzte, gehienek berriz hiri nagusietako jendetza eta desmadrea. Honez gero txaranga eta konparsa gehienak hasi dira beren jantziei azken ikusketa ematen.

Egun badakigu jakin nor garren. 28an ezetz asmatu? Nork bere burua ezagutuko al du?

4

KALDEREROAK DONOSTIAN. Momo jainkoak bidali zituena, hungaro aintzindariak bera laster datorrela esan zigutelarik donostian hilaren 7an. Kaldere-roen konparsak Donostiako alde zaharra katxarro soinuak bete zuen. Sarriegiren doinu eta kantak abestuz eta gora Donostia! batez Momoren zain utzi gintuzten hilaren 28a arte.

ergelkeria izenez: FUERZA NUEVA

FUERZA NUEVA aldizkaria irakurtzean, irakurtzea agoantatzen dutenek noski, giza gogoaren mugak zein maila ezezagunetara iritsi daitekeen konturatzen gara. Oraingoan aukeratu dugun artikuluan, izenburuak berak barrez eta algaraz jartzen gaitu: «El Papa conversó con Jordi Pujol. Error o sutileza vaticana?»

«Se prepara el viaje del Santo Padre a España. Y, de pronto, la audiencia a Jordi Pujol ha situado esa deseada visita en un nivel de incertidumbre. ¿Puede ser utilizada la presencia del Papa en apoyo de una causa separatista?»

«Hay quienes empiezan a asustarse de la creciente actitud separatista de la Generalidad (¿se escribe así en español, en castellano...?), que, ha dado un paso más dentro de la intolerable: ahora ha suprimido las festividades de Santiago Apóstol, Patrón de España, de la Virgen del Pilar (Capitana de la tropa aragonesa) y Patrona de la Guardia Civil, y símbolo inamovible e imprecederero de la Hispanidad, y además, suprime también la festividad de la Inmaculada Concepción, Patrona de España y del glorioso Cuerpo de Infantería. «Jainkoaren jarraitzaileak F.N. koak izango balira, dotrina guztia saildu eta patroian artean galduko litzateke:

«La Iglesia, recogiendo la Palabra de Cristo y el derecho natural, mantiene la indisolubilidad de todo tipo de matrimonio» Problema izango litzateke Kristoren hitza zein den jakitea.

ipar amerikarrek eta El Salvador

LA CALLEko 198. zenbakian, ipar amerikarrek beren gobernuak El Salvador-a harmak bidaltzeko hartu duen arabakia-gatik egin dituzten protestak ditugu:

Después, una monja de Mariknoll leyó una carta escrita por su compañera de orden, Ita Ford, poco antes de ser asesinada, relatando sus esfuerzos por salvar la vida de un niño de doce años, malherido a machetazos por fuerzas gubernamentales bajo la acusación de ser comunista; tras afirmar que «si ese niño era realmente un peligroso comunista capaz de inspirar temor a los Estados Unidos, ciertamente no se habría hecho comunista por influencia de Cuba o la URSS, sino por los actos inhumanos cometidos contra los suyos por un Gobierno que cuenta con el beneplácito de los Estados Unidos», la religiosa concluyó afirmando que el campamento para refugiados donde fue recogido aquel niño «fue allanado días después por soldados salvadoreños al mando de oficiales que hablaban inglés».

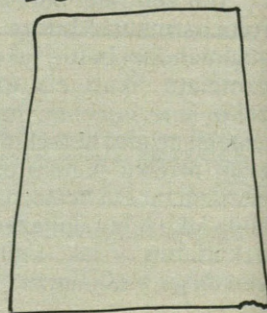
Pio Baroja eta euskara

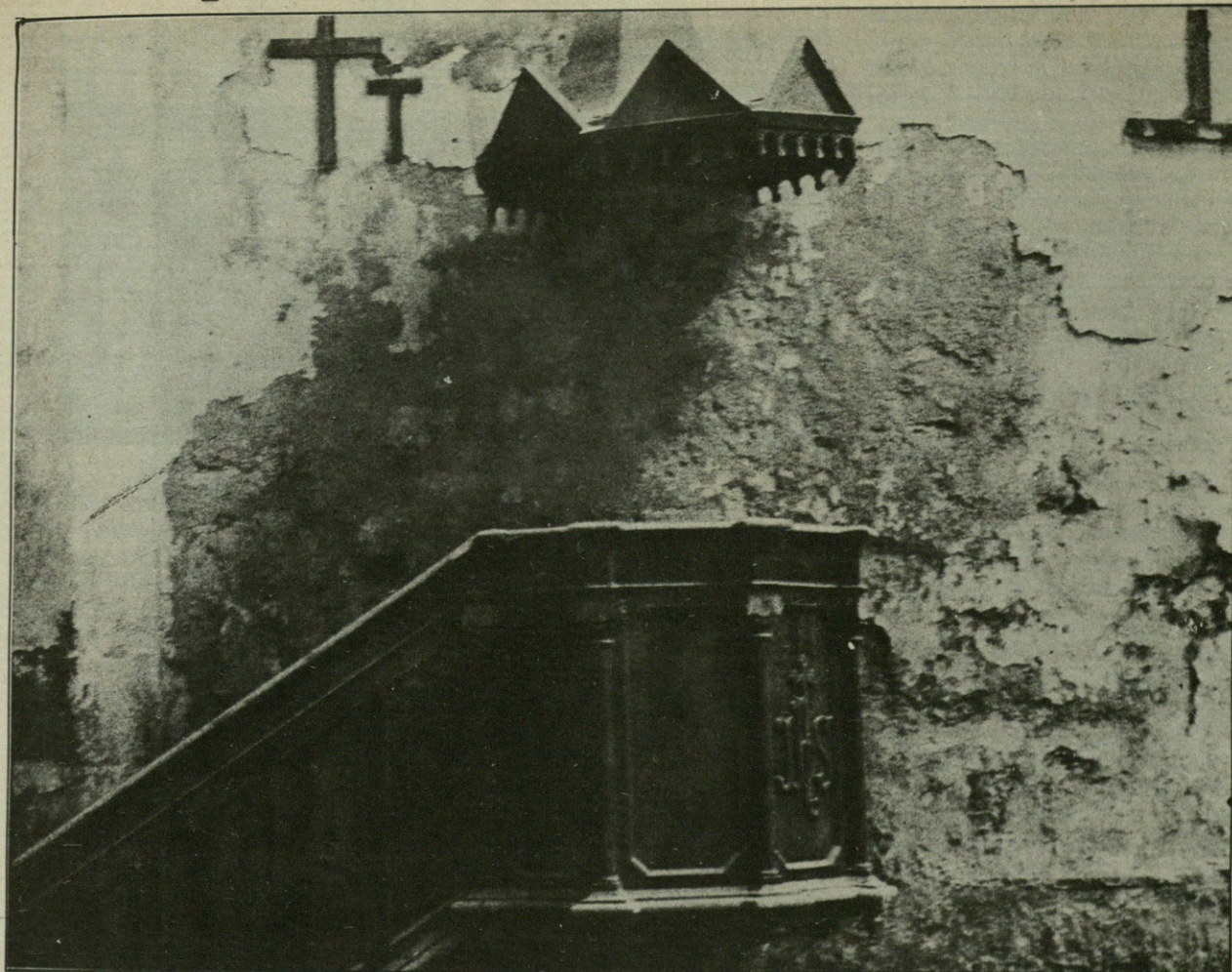
EL SOCIALISTAren arauera (189, zenbakian) Pio Baroja euskal nazionalismoaren kontrako etasai amorratua izan zen: «Baroja considera que el euskera es un idioma anacrónico, desfasado para las necesidades actuales y, por tanto, de imposible acomodo a la vida cotidiana. (...) Con preocupación ante la falta de desarrollo cultural en España, Baroja se pregunta: «¿Existen focos de cultura especial en España? Ojalá los hubiera». Pero hay que observar que no existen. Y prosigue: «España está rasa de cultura organizada. Todas nuestras regiones están sin originalidad ni bríos» (...) Considera que «el espíritu lacayuno y dulzón de los jesuitas domina en el País Vasco» (...) Comienza desmontando un sofisma nacionalista: «Estamos oprimidos por Castilla, dicen los nacionalistas. ¿Que necedad ¿Donde está la opresión? Hasta se puede preguntar: ¿Dónde está Castilla? Porque

Castilla tiene menos realidad que cualquier región española. El guipuzcoano no ha sentido nunca opresión alguna; al revés, el guipuzcoano ha visto que era unode los privilegios de España, lo que le ha dado una posición aristocrática dentro del estado español». Rechaza al ghetto cultural vasco propuesto por los nacionalistas, sugiere que la evolución cultural vasca está acompañada al devenir de la España castellana. (...) la patria del hombre es el mundo, y el mejor templo, la Naturaleza».

28. FEBERO 81

HELBURUAK ETA BITARTEAK

— JESUS MARI ZALAKAIN —

Indarkeriaz dena esanda dagoela dirudi gure artean. Partidu, erakunde, apaiz, sermoilari, denak ari dira norgehiagoka, azken hitza nork esango. Eta denak, uxatzeko, baztertzeko, gaitzesteko. Harritzekoa! Betiko eta gaurko inkisidoreek esanak esan, ezetz inor aurkitu gure komunikabideetan, adibidez, indarkeria hotz eta motz goratuko duenik?

Ea, jaun andreok, has zaitzte miatzen!

Nik ez diot inori entzun, ez irakurri, indarkeria humanoa denik; bilentzia balore positiboa denik; pertsonak hiltzea ekintza gizakoaia denik. Alderantziz. Teo-

ria mailan beti esan ohi da «indarkeria erabiltzea batzutan beharrezkoa bilakatu dela hau edo hura lortzeko»; «etapa edo fase bat betetzeko tresna» etab. Praktikan, ETAk adibidez, zenbait aldiz esan du «armak uzteko prest gaude negoziatzen hasten bada»? Presoen zenbait lagun eta senitartekok berriz, esana dute: «gure eskubideak mintzatuz lortuko balira gure semeok ez lituzkete armak hartuko... inori ez baitzaio hiltzea gustatzen». Blas Piñar berak, berriki: «ez gara gudazale, baina pazifista edo ta memelo ere ez».

Zerbaitek, guztiongan, armak erabili eta erabiltzen ez dugu

nongan, irmoki esaten digu: «hiltzeari, ez». Halere etengabe hiltzen da... edo ta, sakonean berdintsu dena, hiltzeko prestatu egiten gara: hemen, han, USAn, URSSen, Palestinan, Iranen, Salvadoren, Alemanian, Frantzian, Noruegan, eta nonahi...

Ez da gutti, dena dela hori sentitzea.

«Apologia» eta apologisten kontrako persekuzioa, azken urteotako asmakizun bitxia bilakatu zaigu. Ez ordea, indarkeria baretzeko, indarzaleak inperura betirako bidaltzeko... keba! Proiektu politiko konkretu baten euskarri edo «supporter»ak ma-

kaldu eta ixilarazteko, baizik. Horregatikez beste edozergaitik, indar ekintzak eta bidebatez bosterearen aurkako kritika zorrotzak agertzeko oraindik prest sentitzen diren komunikabideen aurka, sekulako amorrua ari da zabaltzen. Gobernua bera, Felipe Gonzalez (gobernutik hurbilena), Fraga (esperantzaz beterik) eta Juan Tomás de Salas (gobernari usaina ere ostuko diona) izan dira dira jarrera honen aintzindari.

azentua aldatuz

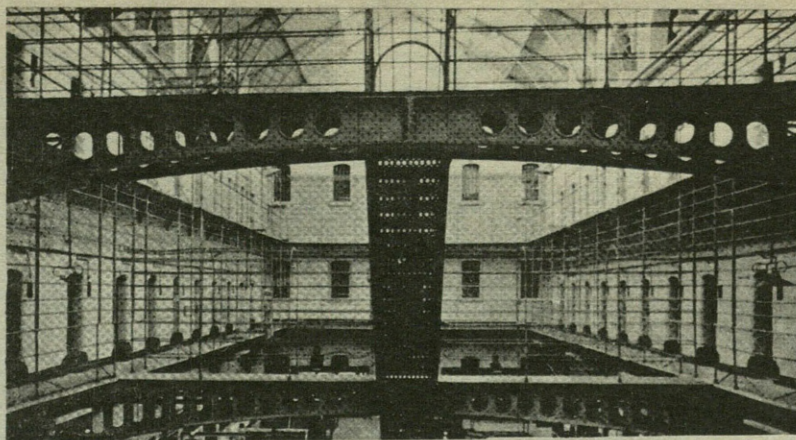
Dena esana dago. Seguraski. Halere, argudioen azentua, aldika aldatu egiten da. Eta orain, nere ustez, gure artean, azentua helburu eta bitarteen arteko dialektikan ari da ipintzen.

Zaharra da gaia, egitan. Argudioa ere bai: «helburuak ez ditu bitartekoak justifikatzen, alderantziz baizik». Orain, berriz, hori egiazkoa ez omen eta, horrela aldatu da argudioa: «helburuak bitartekak kondizionatu egiten ditu eta bitartekak helburua prefiguratu». Scheifler-ek adibidez. Zer dela eta konturatzen gara orain horretaz? Zergatik, orain, formulazioa bera aldatu? Argudioak badu zerikusirik kristauen utopiarekin, lehoia eta sugearen adiskidetzearekin, lantza igitai bihurtuko garaiarekin...

Hau da, helburu onak lortzeko, bitartekoak ere onak izan beharko. Justizian oinarrituriko gizarte batetan sinisten badugu, lortzeko erabilitako bitareek ere bidezkoak izan beharko dute. Gure harremanetatik indarkeria ezabatu nahi dugula, ezinezkoa dugu indarkeriaren erabilpena. Ezin baitaiteke justizia eraiki injustiziaren gainean...

helburuak eta bitartekak

Indarkeriaz dena esanda dagoela dirudi gure artean. Partidu, erakunde, apaiz, sermoilari, denak ari dira norgehiagoka, azken hitza nork esango. Eta denak, uxatzeko, baztertze, gaitzes-teko. Harritzekoa! Betiko eta gaurko inkisidoreak esanak esan, ezetz inor aurkitu gure komunikabideetan, adibidez, indarkeria hotz eta motz goratuko duenik?

Ea, jaun andreok, has zaitetze miatzen!

Nik ez diot inori entzun, ez irakurri, indarkeria humanoa denik; bilentzia balore positiboa denik; pertsonak hiltzea ekintza gizakioa denik. Alderantziz. Teoria mailan beti esan ohi da «indarkeria erabiltzea batzutan beharrezkoa bilakatu dela hau edo hura lortzeko»; «etapa edo fase bat betetzeko tresna» etab. Praktikan, ETak adibidez, zenbait aldiz esan du «armak uzteko prest gaude negoziatzen hasten bada»? Presoen zenbait lagun eta senitartekok berriz, esana dute: «gure eskubideak mintzatuz lortuko balira gure semeok ez lituzkete armak hartuko... inori ez baitzaio hiltzea gustatzen». Blas Piñar berak, berriki: «ez gara gudazale, baina pazifista edo ta memelo ere ez».

Zerbaitek, guztiongan, armak erabili eta erabiltzen ez dugu nongan, irmoki esaten digu: «hiltzeari, ez». Halere etengabe hiltzen da... edo ta, sakonean berdintsu dena, hiltzeko prestatu egiten gara: hemen, han, USAn, URSSen, Palestinan, Iranen, Salvadoren, Alemanian, Frantziar, Noruegan, eta nonahi...

Ez da gutti, dena dela hori sentitzea.

«Apologia» eta apologisten kontrako persekuzioa, azken urteotako asmakizun bitxia bilakatu zaigu. Ez ordea, indarkeria baretzeko, indarzaleak inpernura betirako bidaltzeko... keba! Proiektu politiko konkretu baten euskarri edo «supporter»-ak makaldu eta ixilarazteko, baizik.

Horregatikez beste edozergaitik, indar ekintzak eta bidebatez bosterearen aurkako kritika zorrotzak agertzeko oraindik prest sentitzen diren komunikabideen aurka, sekulako amorrua ari da zabaltzen. Gobernua bera, Felipe Gonzalez (gobernutik hurbilena), Fraga (esperantzaz beterik) eta Juan Tomás de Salas (gobernari usaina ere ostuko diona) izan dira dira jarrera honen aintzindari.

azentua aldatuz

Dena esana dago. Seguraski. Halere, argudioen azentua, aldika aldatu egiten da. Eta orain, nere ustez, gure artean, azentua helburu eta bitarteen arteko dialektikan ari da ipintzen.

Zaharra da gaia, egitan. Argudioa ere bai: «helburuak ez ditu bitartekoak justifikatzen, alderantziz baizik». Orain, berriz, hori egiazkoa ez omen eta, horrela aldatu da argudioa: «helburuak bitartekak kondizionatu egiten ditu eta bitartekak helburua prefiguratu». Scheifler-ek adibidez. Zer dela eta konturatzen gara orain horretaz? Zergatik, orain, formulazioa bera aldatu? Argudioak badu zerikusirik kristauen utopiarekin, lehoia eta sugearen adiskidetzearekin, lantza igitai bihurtuko garaiarekin...

Hau da, helburu onak lortzeko, bitartekoak ere onak izan beharko. Justizian oinarrituriko gizarte batetan sinisten badugu, lortzeko erabilitako bitareek ere bidezkoak izan beharko dute. Gure harremanetatik indarkeria ezabatu nahi dugula, ezinezkoa dugu indarkeriaren erabilpena.

Ezin baitaiteke justizia eraiki in-
justiziaren gainean...

historiaren lekukotza: hel- buruak dira nagusi

Zoritxarrez, historiak beste-
rik dio. Historian zehar, arma
kontutan bederen, helburuek jus-
tifikatu dituzte bitarteak. Hel-
buru bati ona zerizkionean, bitar-
teak nahiz eta ankerrenak, justi-
fikatuak bilakatzen ziren. Adibi-
dez, komertzioa finkatzeko, in-
perioa zabaldu edo ta zaintzeko,
fedea gordetzeko, komunistak
nagusi ez zitezen, sozialismoak
irabazitakoa, inperialismoak
hondatu ez zezan... Hurbilago,
berriz, sozialismoa eta indepen-
dentsia eskuratzeko, aberria as-
katzeko: gurea, espainolena,
frantsesena, estatuko batasun
santua mantentzeko... Helbu-
ruak izan dira orain arte, beti eta
beti, bitarteen justifikatzaileak.

Noski, jakina, helburu
hauen legitimazio edo onarpena,
inork intibadualki eman ez ze-
zan, justifikazio publiko bat bi-
latu izan da, hots, botoak, sufra-
gioa, eritzi publikoa. Hau da, sa-
konean, helburua, guda adibi-
dez, kopuru handi batek, gehien-
go batek onartua, bitarte ere
justifikatua legoke. Hotzean, ala

beroan, numeroak justifikatzen
du helburua...

Maila honetan, beti egin zait
harrigarri ekintza armatu bat jus-
tifikatzeko zenbatak apoiatzen
duen jakiteko gogoia... Zerbait al-
datzen du ala? bestalde, guda
hasterakoan noiz eskañu zaio bai-
mena herriari? Noiz onartu du
herriak besteak hiltzea... hlebu-
ruak onak direloa a kaskotan
sartu arte, hau da, helburuek be-
ren ekintza odola justifikatu
arte?

aurrerapausu kualitatiboa

Hori, beti izan da horrela.
Praktika horretatik, eraso eta de-
fentsazko teoriak. Orain, berriz,
eta batez ere «terrorismo» deitu
praxia dela eta, zehatzago: Eus-
kadiko amaigabeko guda tartean
delarik, «helburuek ez omen di-
tuzte inolaz ere bitarteak justifi-
katzen». Hau da, armarik gabeko
gizarte bat eraiki nahi bada, uxa
armak. Edo ta berriki, Deustuko
Unibertsitatean egin mahainguru
batean pentsalari batek esan zue-
nez: «hemendik aurrera bitarteek
justifikatu beharko lituzkete
helburuak».

Zer ari da pasatzen? Kon-
tzentzia publikoak aurrerakun-
tza kualitatibo bat eman ote du?

Gizartearen irabazi baten aurre-
an, hain zuzen?

Hala balitz, berriro ere uto-
pia baten aurrean geundeke. Eta
utopiak egiazkoak bihurtu daite-
zen, praktikara eraman behar
dira. Alderantziz ezkutuzko
eritzi ilunen bat gordetzen da...

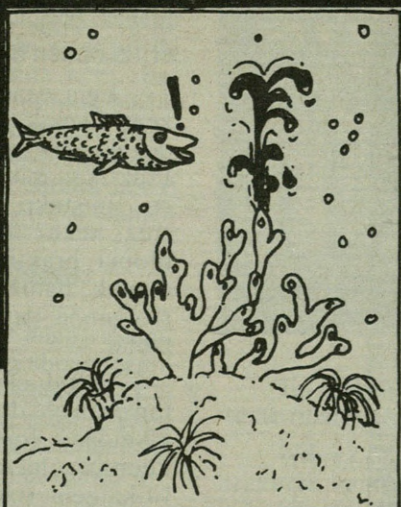
Egia esan, praktikan ipint-
zen duenak bakarrik aldarrika
dezake horrelako «berri ona». Praktikan ipintzen duenari baka-
rri sinistuko baitzaio. Zoritxa-
rrez, nekez ikus daiteke, egitan
utopia praktikara eraman nahi
duenik, nahiz eta indarkeria (te-
rrorismoa deiturikoa) askokgai-
tzetsi.

Partiduek, agirietan, asko-
tan esan ohi dute: «ez gaude fran-
kismoan» (orduan erabili zite-
keen), «gehiengo batek ez du jus-
tifikatzen» (balego, bai?, «ez da
momentua» (etorriko ote?). Au-
sartenak, «indarkeria guztiak
gaitzesten ditugu» esanaz, bapo
gelditzen dira heuren teoria poli-
tikoak ejerzituan oinarrituz...

Gobernuak, berebiziko inte-
resa dauka terrorismoa uxatzen,
baina ez da beldur, horretarako,
tortura, espioitza, gezurra, pisto-
leroak etab. erabiltzenedo ta ez
baditu erabiltzen, itxura egiten.
Eraberean «terrorismoa gaitz it-
sua da» esante dutenean, ez da,
benetan, terrorismoa ezabatzea-
gatik; lasai jarraitzeagatik baizik.

Elizak, gotzai, aitasaindu
etab. ipurdia galtzen ikusten di-
tugu, terrorismaoren aurka: inoiz
ere entzunak ditugu «armen ugalketa»-
ren kontra... baina, ja-
nunok, nola ez sinistu boterearen
zati baino zaretela, armadetan
oraindik apaizak dauden bitar-
tean? Nola sinistu zuek ere ez
zaretela armazale, terrorismoa-
rekin batera edonolako armak,
nahiz eta legalizatuak gaitzesten
ez dituzte bitartean?

Aurrerapausu kualitatibo
hori frogatzen duten bakarrek,
oraingoz, antimilitarista eta in-
justiziaren aurka aurpegia, ez hi-
tzak, emateko prest daudenak di-
ra. Azken batean, Txilen, 42 urte
kobazulo batean, soldaduskara
ez joatearren, bizi izandean Ge-
naro BAIONA ZARATE horrek,
sinisten du. Dena dela, zozotzat
hartua izango da... argudio be-
rriak asmatuarren armetan
egiazki sinisten dutenen biho-
tzetan.

petrolioa algetatik?

Algak, azken denbora honetan hamaika herritan egiten diren ikerketak frogatzen dutenez, petrolio-iturri oparoa izan daitezke.

Naturan bada *Botryococcus braunii* izeneko alga berde bat zenbait baldintza berezirenean 17-15% hidrokarburo eduki dezakeena. Algek 0,1% baino gehiago gutxitan edukitzen dute. Hidrokarburoa bi tokitan lekutzne da: kanpozelulen paretetan dauden gorpuzkulo batzutan edo inklusio gisa zelulen zitoplasman. Aurkitu egin diren hibrokarburoak katea luzeko dienoak 25-35 karbono-atomoak izaten dira hein handienera. Hidrokarburoak zelulen kanpoazalean daudenez nahiko erraza da hauek isolatzea.

Eremu honetan lan egin dutenak C. Largeau, E. Casadevall eta D. DIF, Laboratoire de Chimie Bioorganique eta Organique delakoak eta C. Berkloff; Laboratoire botanique-Cytophysiologie delakokoa izan dira. Hauen iritziz *Botryococcus bra-*

unii delakoaren ur gezatan zein gazitan bizitzeko eta hazteko gaitasuna delakausa hidrokarburo—iturri berrigarri oparoa izan daiteke.

Bestalde Stephen Liene—k Solar Energy Research Institute (Golden, Colorado, USA) delakoaren partaide, dionez B. braunii—ren hazte—abiadura ez da behar bezain handia hidrokarburo—iturri oso erabilgarria bihurtzeko. Honen iritziz erabilgarriagoak dira *Neochloris* familiak; *N. texensis*, *N. oleoabundans* eta *N. pseudostigmata*. Baldintza normalenpean hauen zelulek ez dute hidrokarburo asko metatzen baina nitrogeno—hornidura murrizten baldin bazaie hidrokarburo—kantitate handiak metatzen dituzte triglicerido moduan. Hidrokarburoa erauzketa arrunt batez edo zelulak hautsiaz uzta daiteke.

Petrolio—iturri hau hasi hasieran dagoenez ez da, gaur egun, produzio handi bat nola eraman daiekeen aurreraezagutzen.

Leopoldo Burusoila Sotelo

Politikoak gizon okupatuak omen dira. Bistan denez, ez dute aldizkarietako propaganda begiratzeko astirik. Bestela, ezin diogu geure buruari esplikatu nola demontre egon daitezkeen hainbeste politiko ilerik gabe. Dirudienez, inork ez bait daki kopetak zenbateraino behar duen ilearen itzala. Amaren babes beroa adina. Baina ez dakigu egia esan zenbait politiko jabetu ote den, behar honetaz jabetuote den. Are gehiago, nahita ilea ezabatu egiten dutela susmoa ere sartu zaigu sartu gure buru ustel honetan.

Gai horretaz ari garela eta, gogora etorri zait duela mende asko herrialde urrun batetan aldaketa politiko bat suertatu zela; herrialde hartako gobernuaren lehendakariak dimititu egin zuen —ia bost urte agintzearen labore neketsuan pasa ondoren—, eta langile porrokatu hura ordezkatzeko beste bat izendatu zuten, altuagoa, anteojo dotorez hormituta, guapoagoa, baina burusoila zoritxarrez. Garaiko erradikal eta biszeral askok —odolaren usainak (ñam, ñam) zoritzen dituen horietakoek— ez zela ezer aldatu zioten, gauzak berdin jarraituko zirela. Baina geroak ongi aski frogatu zuen —beti bezala— haien okerra. Handik aurrera arazo guztiak konpondu egin ziren, orduko komunikabideek ziotenez behintzat.

Eta hemen kontraesana sortzen da, gure ustez burusoila izatea aberrazio bat bait da, baina historiari frogatzen duenez, burusoilak dira zuhurrrenak. Edo akaso sinpleagoa... gu tximaluzedunak garenez, enbidia hutsak jota gaude. Hori izango da, hori.

MIREN ITXASO

OTSOA JUANDABURRE

Apaiz konfidente batek esan zidan gai harrigarriena zeukala niretzat, Taberna Blas de Lezon geundenean. «Argia Pressen alboan, Denboramakina inbentatu duen Kaputxinoa duk». Eta nik: «Parka, monarka. Hain goizaro nirekin egoten ala?». Ta apaiz konfidenteak: «Baietz! Hor berton gizajoa duzue: inork ez du bere sorpenean sinisten, eta horrela, oso saminduta dabil gure fraidea. Agian ba jenio banakoa daukagu Donostiako erdi-erdian, eta haura alperrikatzen ari gara. Gu donostiarrak gisa honaz diguk». Porroia (kontuz i arekin, linotipista laguna) bere kontura lagatzen, badaezpada, azkar Argia Pressaruntz korrika egin nuen. Tok, tok, nire behatzkoeko Kaputxinoen atean joka, eta laister Torneroa etorri zen irekitzera. «Parka, frater, baina elkarrizketa txiki bat eduki behar nuke Inbentorerik». Betondoa zimurtuz, inbentorerrik ez zegoela beren etxean esan zidan Torneroak. «Axtronauta Xorautari buruz, ausaz, ukitzen hartzazio» erantsi zuen. «Horrela deitzen diogu, grilauta osorik dabilelako». «Ezin daiteke, orduan, haurekin bi hitz eduki?». Eta Torneroak, bafaki: «Bo, niri berdin zait, ermano. Hor konpon. Hator nirekin». Lurpeko pasabide ilunetik ibili ginen, Kaputxinoen Gotorleku misteriotsuan zehar, haritz ate bat topatu arte. Toik, toik, jo egin zuen Torneroak, eta segituan kirrinkadun abots batek erantzun zigun: «Aurrera, aurrera».

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

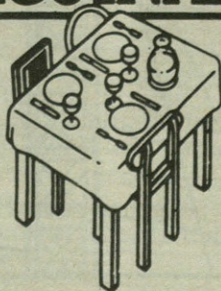
kaputxinoaren denboramakina

Ezin duzue iruditu ze txorimaloa zegoen han eserita, zaku batzuen gainean. Belauneraino zituen gatza-biperrautsezko bizarrak; azala, larrutxa horixka; begiak erdi ta erdi gorri eta beltz, anarkosindikalisten ikurriña bi bezalaxe. Mehe eta egurturik be-soak jantzitik irten ziren. Baina ez dizuet guztia kontatu: bazter batean makina estrainioena ikusten zen. Bizargin bat zela irudi eman zuen, baina, badakizue zer esan nahi dudan, andre-bizargin gisa, legorgailua bait zeukan. Behean, oin-mailean, mobileteko motor batek burrunka egiten zuen. Eta lepolekuan, bizkarralde eta legorgailu artean, yogurtera ta saxofoi nahaste bat, edo holako gauzak gutxi gorabehera. Ulertu? «Arratsaldeon, ermano», esan nion. «Argia pressen mandatarari berezia nauk. Bi hitz emango al ditukeuskal-

langile-prentsarentzat?». Tximino keinu batzuk egin zituen Fraide Inbentoreak, eta amaiera: «Ardi bilha adi nahiç bake, otsoa jan eçake». «Ziur, maestro», us-te-on-emateko irripar bat nire partetik. «Orduan, hor dago hire inbento miragarria?». Inbentoreak esan zuen: «Eç hain miragarria. Atçeruntç bacarric, eta eç aurreruntç, funtçionatçen dukh». Eta nik, zirraraki: «Probatu al daiteke?». «Noskhi, noskhi, motil. Jarri adi eta icusico dukh». Zangoak dardarka. Denboramakinan eseri nintzen, une utopikoa heldu zela ustetan. Errenazimientora itzuli, irudi ahal zaik! Tyffanisen pote bat har Iñigo de Loiolarekin, adibidez! Baina han egon nintzen, hamar minutu gutxienez, eta ez nuen ikusi gauza berezirik. «Ondo ba, naicoa badukh», entzun nuen. Inbentoreak, nire burutik legorgailua kenduta, esku zikin eta xirmenduzkoa zabaldu zidan. «Ogei duro bueltagatic», exigitu zuen. Eta nik: «Baina... Ez dut ezebez ikusi, ez naiz ezein lekura joan». «Eçtuh ordaindu nai, eçta, porakhiloo? Çe geçurrac botatçen ari aiz: joan aiz atçeruntç denboretan eta ori ogei duro balio ditukh». Kabreatu nintzen: «Ez naiz iazkora joan ere! Ez naiz heranegun arte joan ere!» Ero parrez, Fraide Inbentoreak esan zidan, orduan: «Igaçkho arte esan didakh, astokhilloa? Denboramakhinakh segundu erdi bat atçeruntç bacarric egiten du. Ogei duroekhin çer nai huen, ba?».

RESTAURANTEA

KARLOS ARGUÑANO

**Euskal
Sukaldaritza
Berriaren
partaide**

ALFONSO XIII, 13
Tel. 830178

ZARAUTZ

irratia

Azkenaldi honetan, Telebis-
tak duen eragina eta garrantzia
dela bide, Euskal Telebistaren?
nondik—norakoari eman zaio
komunikabideetan pisurik han-
diena. Ez dut ukatzen Telebistak
duen eragina, baina beste
komunikabide—motez ez da fi-
tsik ere entzuten eta 1.975az au-
rretik egiten ziren ametsikiko
lehenean gaude okerrago ez
bada.

Salbuespen gisa, Egin eta
Deia egunkariak, baina neurri ba-
tetan bakarrik, hizkuntzari dago-
kionez, besteen moduko bilakatu
bait dira.

Gaurkoan ordea, irratia-
ri heldu nahi diot eta bere egoerari
pasara bat eman. Historia egi-
naz, Franco hil aurretik Kultur
Aste batetan Beasaingo Las-
allen, komunikabideei buruz—eta
irratia-ri buruz bereziki—, Joxe
Ramón Belokik eman zuen hit-
zaldi batean agertutakoak argi
asko egin liezaguke orduko
egoera ikusteko eta egungoa ber-
dintsua —berdina ezesateaga-
tik— dela aitortzeko.

Hark orduan zioenez, lau
irratia—mota genuen Hego Eus-
kal Herrian:

1) «Radio Nacional de Es-
paña en....» deituak. Estatuare-
nak ziren beraz aldian aldiko Go-
bernuaren eskukoak. Indartsuak
eta tresneria hoberenak zituzten.
Hori aisa frogatzen zen eta gaur
ere da irratia pitzuz gero eta edo-
zein zulotan zerbait entzun nahi
izanez gero. Entzumen— erra-
diorik handiena ere horiek harra-
patzen dute noski. Hauek, Belo-
kik zioenez, beti Espainiako Go-
bernuarenak (aldian aldikoare-
nak) izango ziratekeen. Hori
behintzat garbi ikusten dugu
gaurregun.

2) «Radio....(hiri izena)».
SER katea osatzen dutenak. Au-
rrekoak bezain indartsuak izan
gabe ere, nahiko indartsuak. Ka-
pital handiak eta Madriletik kon-
trolaturik zen (eta da) SER, edo
bestela esanik dirudunek. Hauek
ere, betiko bidea jarraituko zuke-
ten. Ikusten dugu ongi baino ho-
beki jarraitzen dutela bide hori.

3) «Mogimendu» deituare-
nak. «La Voz de...» guztiak eta
«Radio Juventud de...» guztiak.
Hauek «Mogimendu» deitu al-
derdi politiko bakar hark kontro-

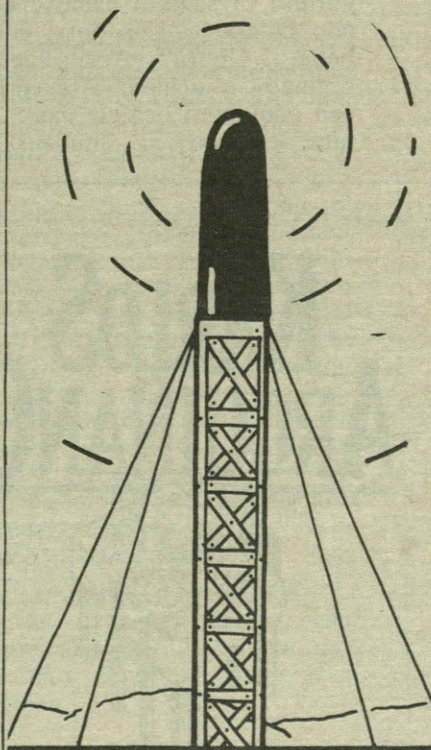
latzen zituen eta indar kaskar sa-
marrekoak ziren. «Mogimen-
dua» suntsitzean edonoren esku
gerta zitezkeen. Ez dakit nor
suertatu den horien jabe izatea,
baina Euskal indarrak behintzat
ez.

4) «Radio Popular de ...» edo
euskaraz Herri—Irrati izenez ba-
taiatuak. Hauek, Espainiako
Gotzai—Batzarrearenak ziren
berez eta erlijiozko egitarau jakin
bat betez gero, gelditzen zen den-
bora betetzeko nahiko askatasun
zutenez, berauek ziren bada Eus-
kal Herriarako (garai hartan) zer-
bait esatekorik egiten zuten ba-
karrak, nola gaiez hala hizkun-
tzaz (azken hau gutxiago baino).
Nolanahi ere potentzia tikia zu-
ten eta entzute—erradio kosko-
rra. Gainera, maiztasun—neu-
rriarekiko arazoak zituzten.

Hauetatik at Segura Irratia
bezalako ale bereziren bat aurki-
tzen zen zein legetan satzen zen
ere inork gutxi zekiena.

Bestalde eta gáueko hama-
rretatik aurrera, «Radio Euzkadi
— Euzkadi Irratia» entzun zite-
keen orduerdiren batez eta ia beti
erderaz EAJ—k Ipar Euskal He-
rritik emanik, oso indar ahulez
eta interferentzia ugariz.

Franco hil, hauteskundeak
egin, Autonomi Estatutoabaie-
tsi, Eusko Jaurilaritza osatu, bost
urte iragan eta oraindik ere sail-
kapen berdin—berdina (hitzen
bat gorabehera) egin genezake
Euskal Herrian diharduten Irra-
tiekin. Alderik aipatzekotan,
Herri—Irratiek «Radio Euzkadi
— Euzkadi Irratia»ren lekua be-
tetzeko joera ote duten beren in-
dar ahul eta Euskara orduan
baino gehiago ez erabiliz (Zerta-
rako ari ote gara euskaldun be-
rriak sortzen, zenbaitentzat ko-

puru eta ehunekorik behinere aldatzen ez bada?). Gainontzean bada, lehenean gaude.

1.936ko Agirreren Gobernuak eta guda—garai bizi—bizian, «Euzkadi Irratia» mar-txan jarri eta erabili zuen. Zena baino sona handiagoa izango zuen beharbada, baina han ze-goen eta Gernikako bonbaketa gertatu zenean berrilmale zintzo bakar-ra izan zela kontu hemengo ir-rati guztien artean.

Nik uste nuen edo hobeki amets egiten nuen, Franco hil eta egoerarik aldatzen bazen, eta be-reziki Eusko Jaurlaritzarik sort-zen bazen, Euskadik berehala Irrati Ofizial Indartsu erdi—euskaldun (% 50) eta interferen-tziarik gabea izango zuela, baina dirudienez, amets agiten nuen.

Politikoez nik baino hobeki jakingo dute noski hurren hautes-kundeak ere (beste guztiak beza-latsu) komunikabideen esku dau-dela % handi batetan eta harritu-rik nago jendea abertzaletzen eta Euskal Herriko edo gutxienik Euskadiano senti erazteko orain-dik ere nola arraio ez den Eus-kadi edo Euskal Herriko Irrati Ofizial bat jarri bere ereserki eta guzti.

Bestalde harridura baino amorrazio handiagoz ikusten dut, Espainiartasun hutsa duten beste ir-rati guztiek (eta indar-tsuenak gainera) Autonomi Esta-tutoaren ondoren ere, lehengo jabe, nagusi, helburu, egitarau, hizkuntza eta ekintzetan jarrai-tzen dutela, tartean, ordubeteko euskal musika-saioak eskainiz.

Garaia dela uste dut —hiztun eta berriemalerik ez zaigu falta eta— Aralar (Gipuzkoa aldean Nafarroako diputazioak ezetz esan ez dezan) Aizkorri, Gorbea, Larrun eta ahal dakit non?, ahal diren antenatzarrik handienak jarri eta Euskal He-rriko gaurko zazpi herrialdeak harrapatzen saiatuz, geuk eman-dako geure eritziak euskaraz, es-pañolez eta frantzezez (%50 eus-karaz, %25 espāñolez eta %25 frantzezez) geuk zabaltzeko eta ez bestek.

Bestela nafar asko «nava-rrista» izango da, Iparraldean Pa-risa begiratuko dute eta beste hi-ruetakook «Buenos Dias Espa-ña» esanez esnatuko garagoi-zero.

MURUMENDI

señora haurtzaindegia?...allo?...

Gure herri honetako xele-brekeriak milaka aldiz dira Fer-nando Amezkettarren gertaka-rietan kokatu, Juana Bixentan garai batean, baita Oto eta Pototo pertsonaietan ere, eta azkenaldi-koa dugu Zakilixut laguna.

Bainan historia ez omen da amaitzen eta oraingoan «EUS-KARAK» gure herriaren pertso-nai batzuegan ondorengo xele-brekeria honen gertaera dakargu.

Klasikoki hasiko natzaizuet gertatutakoa kontatzen, «klasi-koa» bai da gure EUSKARA maiteak horrelakoak egitea (ira-kurri ondoren irakurle hik juzga eta epaituko dituk euskara ala pertsonaia ala erakundea ala se-ñora Haurtzaindegia den histo-riaren motorrari oraingoan gāso-lina eman diona...)

Behin batean ba omen zen... Zihur nago iadanik philo-sofo irakurle bat hasia dela zera pentsatzen; «bai «omen zen» ze ez bazen egon ez ginatke gu ere hemen egongo»... bueno hi hai-zak ez diak arrik jo (adarrak jo) esaten egongo dek (begira zak or-dularia irakurle...) mementu hauetan getaiar bat Zarautzeko hondartzan getaiarrekin fobolean

galdu dutela jakitean arraietako muina jaten jaten dutelako eta Cola Caok bitamina gehiago ematen dituela jakitean...

Beste batek idatzia zuen eta historia buruan tximak hainbeste bider... errepikatzen dela.

Ba omen zen erakunde bat, erakunde horretan emakume bat. Emakumea Euskal Herrian bizi zen, euskalduna zen. Telefo-noa hartu eta Jaurlaritzako zen-bakiak markatu zituen... (orain arte dena normala ezta irakurle???)

—Bai, egunon Euskal jaurlaritzak?...esan?

—Hemen haurtzaindegitik bla, bla, bla, bla,...

—Lasai, adizu «Director ge-neral»ekin jarriko zaitut.

.....

—8 Si diga?....

—Hemen haurtzaindegitik... bla, bla, bla, bla, bla, bla... if040 Berak ordea —bol, blo, blo, blo, blo, blob.. oiga que EEE?...

—«Haurtzaindegia», HAUR haurretik eta ZAINDEGI zaintzetik...

Guzi hau hau 2.go. deien on-dorengo explikazioa izan zen, kontura zedin gure E.JAurlari-tzak bere bulego eta abarretan duen euskararen beharraz.

Nere aitonak eta zuek zue-nei entzuna izango diozue astoari geldit arazteko Sooo bat ez dela nahikoa izaten eta Sooo... Soooo egin behar zaiola. Noski arau hau orokorra dela eta beti izaten da «astoen arteko astoa».

Bai, hirugarrengo kapitulua izparrangi batetanhorela agertukozen:

«Euskal Jaurlaritzak hortik galdezka dabil SEÑORA HAURTZAINDEGIA... SE-ÑORA HAURTZAINDE-GIA???» aguk badakigu «Se-ñora haurtzaindegia nahiz eta li-nean elefonia guztietan galdezka egon (eta hainbat diru oraingoan ere Estatu Espainolari eman...) Señora Haurtzaindegia Amerike-tara oan zaigula ColaCaoko ak-zioak eorsterat!!!

—«HI EZ DIAK ARRIK JO».

ARANTXA

in a kurrleak mintzo

gobernuari

Euskal deritzan gobernuari:

Larridura mingarri batek eragin dit idazki honen bidez zuzentzea.

Bai, LARRI dabil gure euskara, ez teoria mailan praxi mailan baizik. Ez dira euskara dotore eta apain jazten dituzten teoriarik eta esaldi borobilez osatutako hitz liluragarririk falta.

Nonahieko partidu eta taldek dute OOo EUSKARA!!!! goralpatzen. Ken iezaiozun euskarari bere jantzi dotore eta teori hutsak ETA ZER?... EZERREZ

Teoriari praxian «antiteroriak» jarraitzen dio.

Gure euskara jantzi dotoreen azpitik gaxorik dugu, «estado grave del paciente» esan eta lasai gelditzen gara, bitartean gure lasaitasunak eta ajolabakeriak eraginda EUSKARA hilerri bidean bere azken pausoak ematera kondentzen dugu.

Urtarilak 21ean Gipuzkoako haurtzaindegi koordinakundekook Gazteizera joan ginen eta han Euskal (?) Gobernuak hezkuntza eta osasun ministeritzakoe-kin elkarrizketa bat izan genuen.

Gu euskal erakunde bezala baganekian euskal Gobernu batetara zuzentzen ginela, hasiera batetan behintzat hori pentsatzen genuen.

Elkarrizketa hasi bezain laister EUSKARAZ EZ MINTZATZEKO agindu zigun huzkuntza saileko batek, bildurik aurkitzen ginen 7 pertsonetatik batek ez zekielako... «ikas-ten ari omen dela» esan ziguten goeroago.

Bi orduko elkarrizketa «español» hutsean izan zen.

Gure mementuko erantzuna eskasa izanik, lotsak eta MINAK ondorio garbi batetara era-

man ogintun. —Teori apainez borobildutako gure euskarak sukalde bazterretan bakarrik duela praxia, eta euskararen egoerak jasandako jokaera honen arabera GENOZIDIO batetara garamatzala.

Inolaz ere ezin daiteke HAU onar eta, are eta gutxiago euskal deritzan jaurlaritza batek ukamen hori egitea, hots Euskal Herrian euskaraz mintzatzeko ukamena.

Berriro ere OSTIKOZ pilota antzera baztertua izan den EUSKARAK amorruz bete gaitu eta amorruak negarra sortu arazi.

ARANTXA OIARTZABAL IDIAKEZ

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDI

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cádiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

MINTZAGAI

nola ligatzen duten neskek

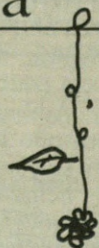
mutilen
erreplika

Azaroan 30erako nesken artean prestatu genituen elkarrizketen ondoren, eta **«nola ligatzen duten mutilek»** artikulu hartan promes egiten genuen bezala, honako hau prestatzen hasi ginen. Baina ez programatuta genuenez eta promesak betetzeko ohitura oraindik mantentzen dugulako, baizik eta, azkar eta pronto esanaz, mutilek bakean ez gaituztelako utzi.

Berehala hasi zitzaizkigun mutiko, gazte, ez hain gazte, eta beste edadetu batzuek ere, poxpoloa berotu nahiean edo... **«hi, erantzuna prestatu beharko zaie»ka**. Erreplika prestatzerakoan erantzun bila beregana joateko eskatzen ziguten batzuek eta besteek.

Gu, noski, neutral papera eginaz —periodista joku honetan sartuta gaudenez— esku artean sortu zitzaigun kontrarioen arteko borroka hau modu ondratu batetan aurrera eraman beharrean aurkitzen ginenez gauzak lasaitu nahiean ibili behar.

«Pikatu ziren, bai, pikatu...» pentsatuko dute gure markesa, erregina edo printzesa guztiek. Eta bitartean, gu hemen, luma hartu eta mutil adolezente kuadrila baten idazkari bihurtu bagintuzte bezala erantzunaren gutuna prestatzen. Horrela bada: **«Ene markesa maitea... zuk uste ez baduzu ere... eta eskua bihotzean jarririk...»**

gutxi eta gaizki

Gai honek jendea urduri jartzen du, apasionaturik; barne-barnetik sentitzen diren gauzak botatzen dira aho betez eta horrek, euskaldunon artean ere gure **Manual devozionezko**tik, zerbaitean, aurrera egin dugunok dextente garelara erakusten digu.

Esan beharra ere badago, elkarrizketetan mila gai interesgarri atera direla. Hemen orain ere-bili ezin ditugunak —zabaltasunarengatik noski—, eta beste batzuetarako utziko ditugunak. Esate baterako, badirela hemen Euskal Herrian, ez bakarrik gure herriaren ohizko kontserbadurismoarengatik, harreman jokabide modu eta izateko era propio batzuek. Adibidez, gure artean denbora pilo bat daramaten hegaoamerikar batzuek esaten zigutenez, hemengo gizona leun-leuna, leunegia ia ia, omen da... eta neskak berriz **«mas ásperas que la lija del 3»** zirela zioten. Latino izaerarekin ez genuela zer ikusirik.

Hemengo mutil eta nesken jokabidearen konstanteak aztertu beharrari buruz ere aritu ginen psikologo batzuekin hizketan. Baina oraingoaz, psikologoei jai eman eta jende xeheen kezketatik aterako da hitza. Hala ere, ez legoke gaizki Euskal Herriko ligearen historia edo herri psikoa-nalisis bat bagenu. Horrek askatuago bilakatuko bagintu!

Zeren behin eta berriz konklusio gisa atera daitekeena zera da: **«ligatu? hemen gutxi eta gaizki»**, eta neska nahiz mutil egoera honetaz nazkatuta eta nekaturata azaltzen bagara ere, **«ezin egoera honi bueltarik eman»**.

erregin gehiegi dauden gatzeluentzat

Badira elkarrizketa guztietan ateratzen diren puntu batuzek, adibidez, gaurko ligearen egoera azken hamabost urteotan **«jaiotzearen kontrolerako»** bi-deen zabalkundeari zor zaio gehien bat. Hau noski azken urteotako heziketa sexualaren aldetik egin den aurrerakadan badu oinarririk.

Baina Francoren hiltzeak edo demokraziak ekarri duen egoera honek arrakasta dezisiborik ez duela izan pentsatzen du jendeak. Edo behintzat ez dela oraindik nabaritzen.

Mutil eta nesken arteko jokabideak batzuek eta besteek heziketa mailan izan dituzten desberdintasunetan ezartzen dituzte, eta oso gutxi ordea naturale-zak opa dizkigun desberdintasunetan. Edo behintzat hauek nola jokatzen duten ez du inork zehatz eta garbi azaltzen.

Heziketa mailan —neska

bait da betea etor daitekeena— askoz ere gogorrago izan dira neskekin mutilekin baino, eta honek giro berezia sortu izan du neskeengan. Honekin batera, ezetz iraunkor eta obsesibo horretaz airtzen da jende gehiena nesken jokabidea zitaltzat joaz. Hala ere, jokabide hori heziketa horretan oinarritzen delarik **«berrek ere oso gaizki pasatzen dutela bazekiagu»** esango digute keinu konprenigarri batez. Baina ez entzuten duena eta ez esaten duena, desiratzen ez duen **«ez»** hori mogiezina ageri da. Kondizio falta baten seinale eta jokua-ren osagarri bezala. Eta ezin beti berdina eta beti desberdin bihurtzen den joku hau inola ere aldatu. Hauek dira beste gauzen artean elkarrizketan agertzen diren baieztapenik ohizkoenak. Baina has gaitezen hasieratik:

—**«Lehen aipatu behar dena zera duk, neska moeta asko da-goela, bai, bai; nik ere denak erro-boretik mogitzen direla pentsatzen diat baina azaleko jokabidea ez duk guztiz berdina. Batzuek**

askatasun gehiagorekin azalduko ditek beren gogoa, besteengan berriz —badakik—, mila polizatako paperak presentatu beharra...»

«Ez diat esan nahi sakonera joanda batzuek besteak baino askatuagoak direnik, e? Hor mito asko zegok».

«Hori egia duk, herri txikietan adibidez, Donostia edo Bilboko nesketaz marabilak uste izaten ditu, eta badakik «urrutiko intxaurrak hamalau, bertara joan eta lau» zerbait nabari duk baina tira...»

ARGIA: Jo dezagun aurrera; sailkapen bat egiteko orduan? —galdetzen diogu esperientzia handiena duen horri.

«Aurrekoa egia baldin bada ere, herrietakoak eta hiriburuetakoen artean bereizketarik

egin zitekek. Desberdinak badituk. Ez dik esan nahi horrek batzuek bestak baino hobeagoak direnik, e? Herrietakoek gainera sanoago jokutzen ditek askotan, baina tira, oraindik ere mentalitate irekiago bat besteek ditek —esaten digu ahoa seinalatuz— hizketako orduan noski, errektuso gehiagorekin edo, baina hori ez duk garrantzikoena, ezta gutxiago ere. Bereizketarik sakonena ezkontzerako prestatzen —edo saltzen— ari direnak eta besteen artean izango duk. Ezkontzerako dabiltzanak faktore baten arauera: ea ongi «saltzen» diren ala ez; hau da, gorputz polita duten, etabar. Hauek, indioilarrak isatsa irekita zabuka alde batetik, bestera ea nork lortuko duen; eta besteak, hau duk, presentean gehiago bizi nahiago dutenak. Gero hauen artean giroak ere aginduko dik: aitatxoren

umeak izan edo langileak direnak, eta Jesus! nik ba al zekiat zenbat moeta?».

Bai, batzuek besteak baino markesagoak, baina hainbestean... denak printzesak».

ARGIA: Ea, tira honetatik, zergatik markesak?

—«To: dena egin behar zaie-lako egin, ezagugarririk orokorrena zera duk, itxoiten bizi direla. Noiz gerturatuko zaizkion, noiz hartuko duen besteak inizatiba itxoiten, nora eramango duen, nola hasiko den, etabar. Beti zain!»

—«Bai, jokabide orokorra pasibitatea duk, eta denean, e? Eta nik ez diat uste hori beren naturak eskaintzen dienik, espezio batzuek bazeudek eta; baina ehuneko larogei eta hamar enbor zerfaldoak dituk».

—«Bai, %90 muermo batzuek dituk».

—«Eta gero gainera ARGIA-n ziotean matxista paperean ez gaitzen mindu, inizatiba geroni utzi beharrean aurkitzen zirela. Edo horrelako zerbait, ezta?»

ARGIA: Eta ez al duk horrela?

—«Tira, hi! Beharbada guk hezkuntzaren bidez edo, izango dizkiagu erreflexu batzuek baina ere haiek sortzen ditek beharra. Ez zekiat hau esan baina...»

ARGIA: Bota, bota...

—Baina gero bajak iristen bazaizkizue niri ez bota kulparik... beno, dena dela, ez baduzue nahi ez atera. Gertaera bat kontatuko diat. Nesken pasibitateaz potroetaraino egonik egun batetan hasi eta bukatu arte berak egoten diren mailan egon ninduan. Hi, orduak behar izan genizkian zein kaletatik joan behar genuen erabakitzeko, eta azkenearaino eraman nian, ulertzen al duk? Ba to biok etzanda eta ea zerbait arraro gertatzen zitzaidan edo biolentoa ote nengoen, baina tira, inizatibarik batere ez. Gero bestaldera, eta lo. A, zer martxa! Hori gertatzen duk bada. Beraiek gizentzen ditek gure paper hori».

ARGIA: Feministek entzuten baditek, jipoia.

—1«Hi, jipoirik behar badugu, hartuko diagu, baina haiek ere hainbestean».

«Hauek suertatzen dituk gainera markesenak» dio beste batetik.

—«Horiek matxista konpleju madarikatu horrekin kulpabilizazioa sortzen ditek mutilongan, eta orduan, haien esku...»

—«Bai, nik hori ikusten zioet %90-i. erreginak diruditela denek, eta hemen Euskal Herrian behintzat, ez zegok hainbeste gaztelu».

%90-ak eta ezetza aurretik

Hainbeste jenderekin hitze-
gin ondoren gauza bat gelditu
zaigu garbi, hemen zatiketa non-
bait %90 hori eta %10 horren ar-
tean dagoela alegia. Denak has-
ten bait zaizkigu %90-i hau eta
beste gertatzen zaiela kontatzen.

Guk horretaz %90 horretara
jo nahi izan dugu, hor zer uste
duten jakitera, eta to! %90 hori
zailago da aurkitzen %10 horiek
baino. Mendiak igotzerakoan
mendiska batetatik bestera azke-
nekoa ote den pentsatzen dugun
bakoitzean beste bat agertzen
den eran %10 horien artekoak
azaltzen dira bata bestearen atze-
tik. %90 hori ez dago inon ere Eta
gehienek, horra... Inork ez bait
du usteorokortasun horretan be-
re burua sartzen denik. Ez bere
burua eta ez berak maite duen
«itxaropen» hori eta hor dabil
mundu guztia %10 estu horren
barrian borrokan.

Azkenik, gure galderak ere
horrela hasi ditugu:

ARGIA: Ea, %90 horiek no-
la ligatzen dute?

Eta hango eta hemengo
erantzunak bateratuz, hona he-
men mutil gehienek neskeen li-
geari buruz buruan duten histo-
ria:

«Hasteko, neskak sortzen
dik lehenengo deia, begiraden
maila horretan noski. Hemen e-
san beharra zegok lehen txatxara
eta solas mailan egiten zena orain
begien bidez egiten dela. Gero,

asuntoa aurrera zia, begiekin
egindako proposamena aurrera
zia, mutila hor zia ireki dioten
atetik, guztiz prest. Eta orduan
nesken jokabidea harriidurazko
aurpegi bat ipiniz «ni» esanda ja-
rraitzen duk. Begiak zabaldu eta,
«ke ba! Bai?» Baina bidea hala
ere irekita utzirik mutila —
gustokoa baldin bazaio— gerra
horretan saiatuko delakoan. %90
horren lehenengo ezetz hori iza-
ten duk. Horrek interesa igo ara-
ziko duela ustetan edo. Horrela
muxin giro bat sortzen ditek. Be-
ren burua erakargarria aurki de-
zaten eta mutilaren jarrerarekin
ziur egon arte. Zalantzan pauso-
rik eman gabe. Hori mutilaren-
tzat gelditzen bait da.»

—«Eta behar badira ezetzak
barra-barra botako dizkitek».

—«Betidanik jakin izan den

bezala, nesken ahotan ezetzak
baietzak bilakatzen dira, eta bai-
etzak ezetzak».

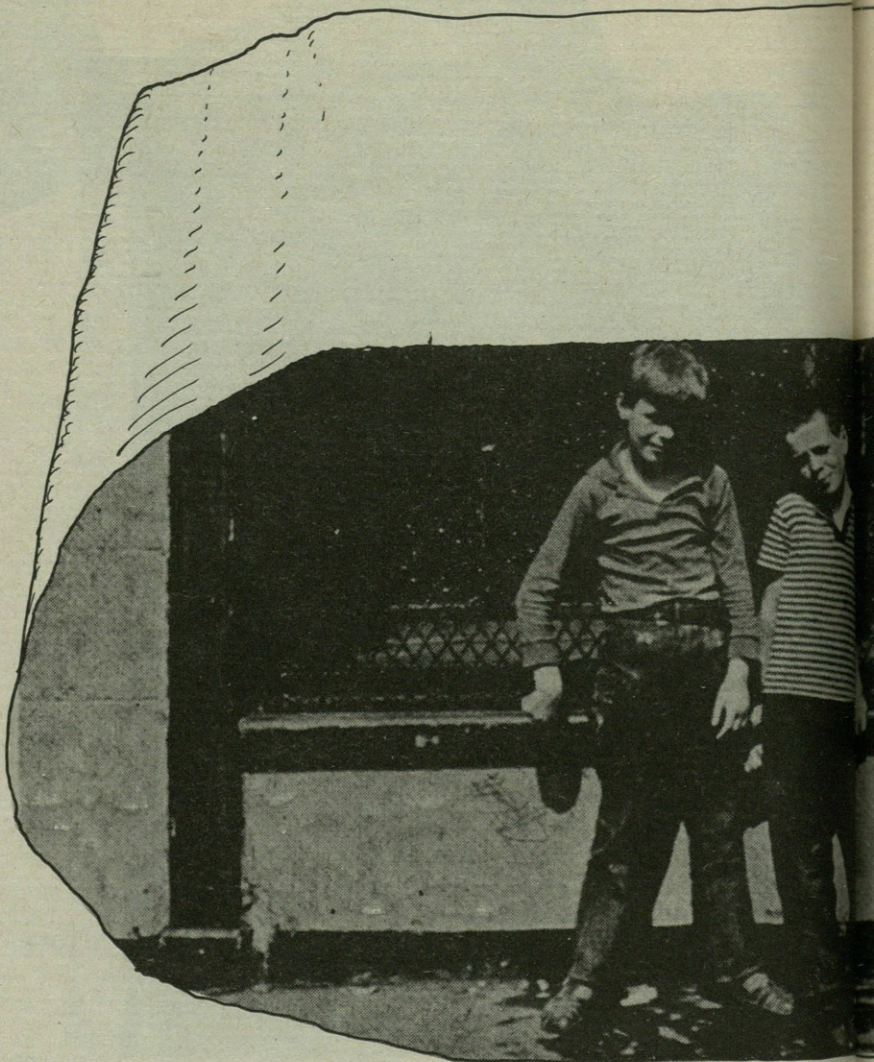
—«Baina ez uste hori barne
minik sentitu gabe egiten dute-
nik; nahiari ezetz esan behar go-
rrek sortzen zizkiek depresio
gehienak gure histerikatxo ho-
rieti».

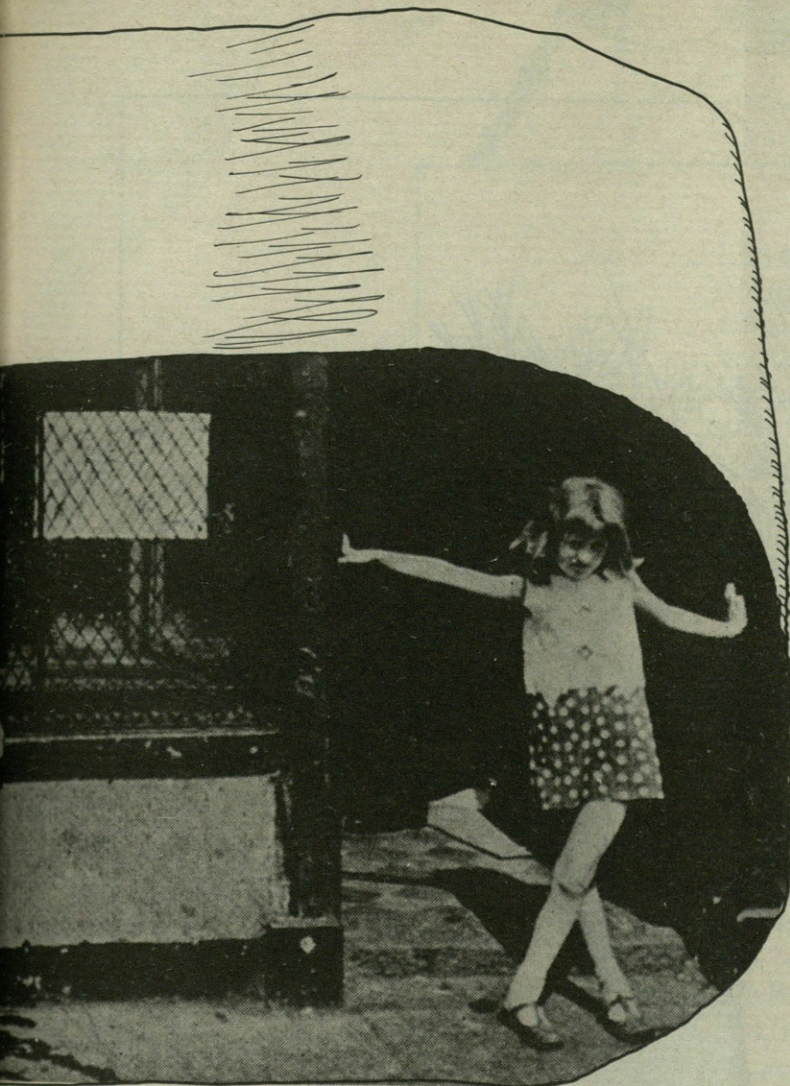
printze urdina

Eta hasierako gerra hori
moztuta geldí daiteke ala aurre-
ra...

ARGIA: Eta orduan...

—«Orduan hurrengo ezetza
gertatzen duk, eta hori duk, hain
zuzen, arriskugarriena. Keinuak
esango ligukek akaso «beno, bai
bada, baina ez uste hiregan sinis-
ten dudarik...» «Hi ere ez haiz
izango nire printzea...» «Hik ere

buruzko zehaztasunetara heldu gara.

ARGIA: —%90 horiek zer uste dute lagun eta amorantearen arteko desberdintasunari buruz. kontraesana al da?

—«Alde batetatik, mutilen-gan funtsezko beharrengatik laguna bilatzen dik, ez partenera bakarrik. Eta beste alde batetatik, hain ogro konplejua sartu ditek laister —eta behintzat giro batzuetan azaltzen den martxarekin—, gu hasi beharko garela afektibitate hori erreibindikatzen».

—«Behintzat hartzen den ostikada ez dadin hain gogorra izan».

—«Ar objetoarena alajaina...»

—«Nik uste Zakilixut konplejuarena datorrela, arraren mitoa desegin ondoren, bere papera bete beharra».

—«Hala ere, Zakilixut-i ez doakio batere gaizki bere moñoñarekin, ezta?»

—«Laguntasunaren gai horretan ere beste zer edo zer legokek. Adibidez, ar-eme harreman girotik at, lagun paperean sartzen bahaiz, orduan to, bazirudik inzesto konplejua sartzen dela erditik».

—«Baina badakik berek zer estaten duten, «mutilek beti berdinean ari zarete pentsatzen. Ezin pertsona bezala egon», eta orduan pertsona bezala egoteak zer eskatzen dik? Aingerukerietan ibiltzea, ala? gezur galanta!».

—«Mila eratako harremanak ditek balio, bakoitzak berea, eta denak bereziak», dio azkenik beste batek.

Haria asko luza zitekeen, jendea prest egoten da honetaz eta hartaz solasaldi luzeak botatzeko, eta gai gehiegi alde batetatik bestera dantzan ibiltzeko.

Mintzagai izaten diren gaie-tan harremanei buruzko gai hau mingaina mogitu arazten duten ho-rietakoa da. Ekin bada mingainari eta hurren arte.

L.BASTIDA
JEXUX IJURKO

besterik egiteko prestaturik ez daudelako».

—«Eta bitartean gudan «langile amorosoarena» sortzen ditek. Bai, bai, langile konplejua sortzen zigutek».

—«Horixe, harreman lasai batzuetan baino lanean ikusten diagu gure burua».

—«Baina bestela bakardadea. A! «mon vieux» gerla hori zeukagu gure baitan».

lagun eta amorante

ARGIAren artikulu hartan esaten zenez, mutilek bide aldre-besatuak erabiltzen zituztela esaten zuten neskek. Honetaz zuzenean galde eginaz, bat batean eman diote buelta. «biborak gu? haiek dituk, haiek». Eta horretatik laguntasun eta maitasunari

ez didak zoriona iritsi araziko»
Eta jarrera horrekin gure gain, mutilon gain uzten ditek lan guztia, eta gudan hori lortzeko grina sortzen ditek. Lanean hasten gaituk, ea lortzen dugun, eta beraiek berriz ea guk lortzen dugun zain. Beti zain.»

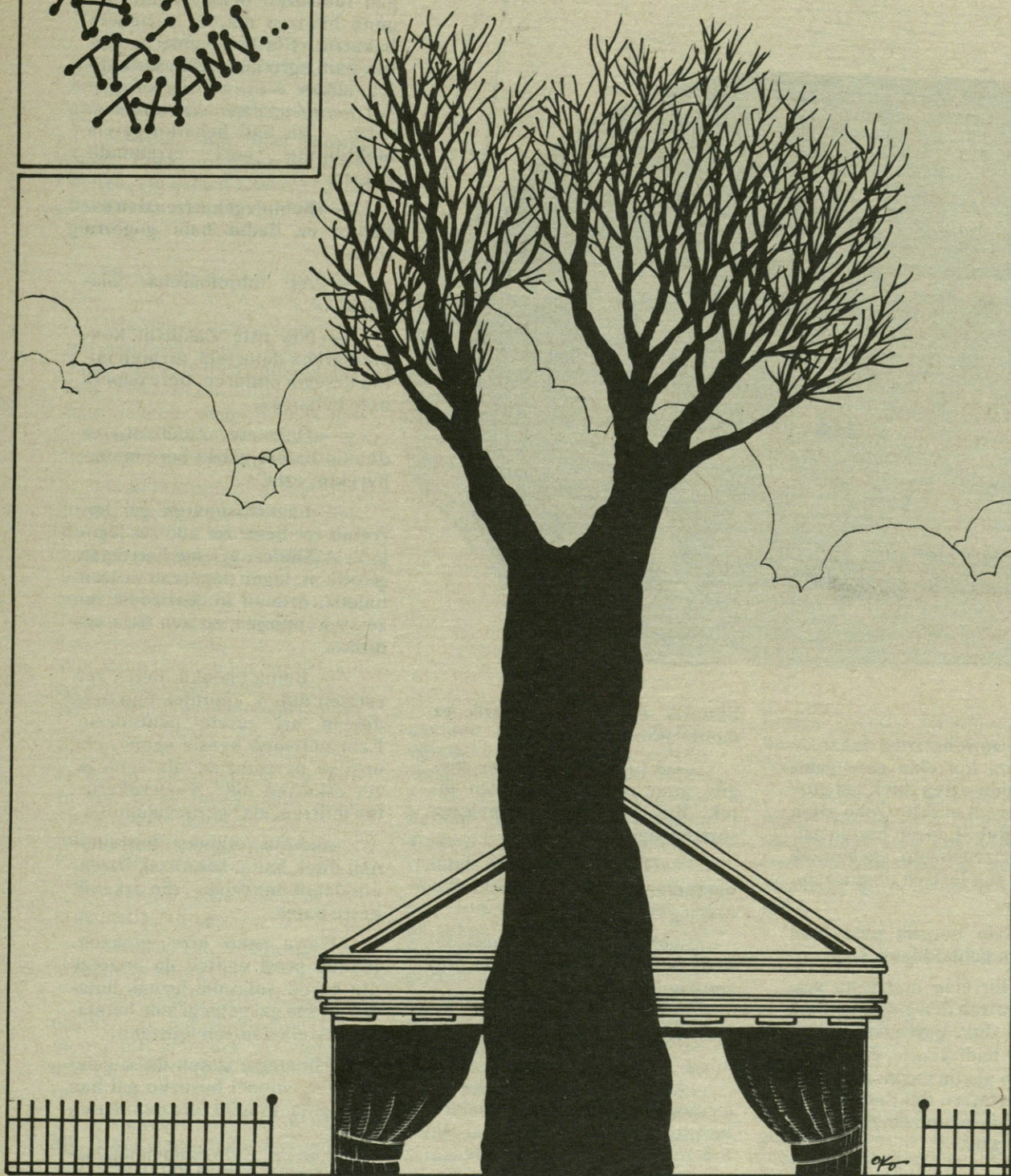
—«Ezin burutik pasa bion gauza izan behar duenik».

—«Horretan matxismo arazoan gertatzen den gauza berbera gertatzen duk, guri erru guztiak botatzen badizkigute ere, erantzunkizun guztia gudan uzten dutelako gertatzen duk; edo behintzat horrek laguntzen zioke jokatibide guztiari».

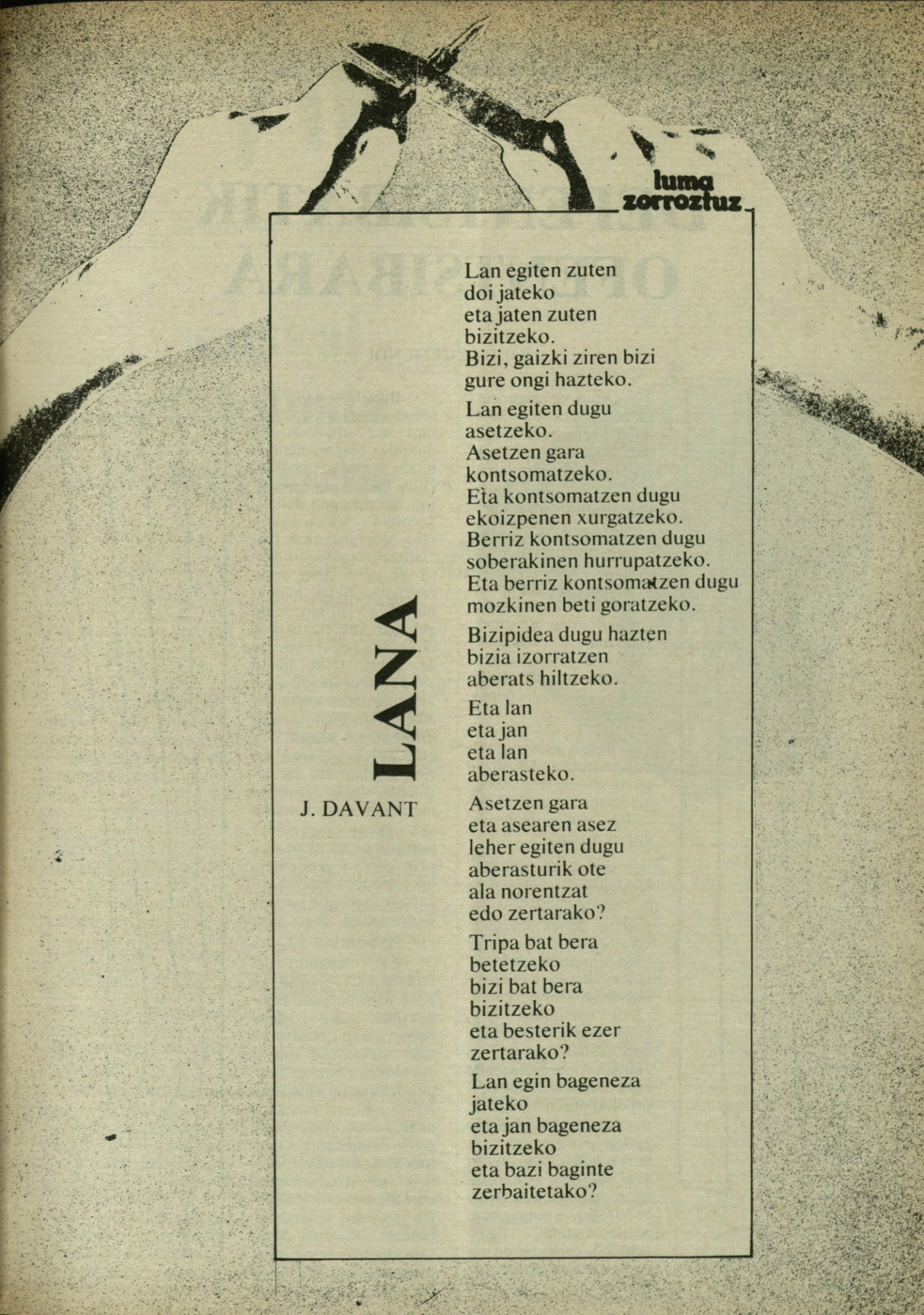
—«Bai, %90-ek jokabide berreko bat hartzen ditek, baina ez izatez hala direlako, baizik eta nere ustez hezkuntzarengatik

IZAN ERE

IZAN
TA
IZAN...

OKO

luma
zorrozituz

LANA

J. DAVANT

Lan egiten zuten
doi jateko
eta jaten zuten
bizitzeko.
Bizi, gaizki ziren bizi
gure ongi hazteko.

Lan egiten dugu
asetzeko.
Asetzen gara
kontsometzeko.
Eta kontsometzen dugu
ekoizpenen xurgatzeko.
Berriz kontsometzen dugu
soberakinen hurrupatzeko.
Eta berriz kontsometzen dugu
mozkinen beti goratzeko.

Bizipidea dugu hazten
bizia izorratzen
aberats hiltzeko.

Eta lan
eta jan
eta lan
aberasteko.

Asetzen gara
eta asearen asez
leher egiten dugu
aberasturik ote
ala norentzat
edo zertarako?

Tripa bat bera
betetzeko
bizi bat bera
bizitzeko
eta besterik ezer
zertarako?

Lan egin bageneza
jateko
eta jan bageneza
bizitzeko
eta bazi baginte
zerbaitetako?

DEFENTSIBATIK OFENTSIBARA

JOXE AZURMENDI

Orain ez dugu euskara «salbatu» egin nahi, indartu eta hedatu egin nahi dugu. Gobernuaren eta instituzioen indarrak baliatu nahi dugu haren alde. Beraz, Estatuaz

Baina inposaketarik ere ez dugu nahi: indar sozialen espektro guztiak onartzen eta apoia-tzen duen ekintza zabal bat nahi dugu (ez «abertzaleona» bakarrik, abertzale hitzaren zentzu meharrean). Euskadi osoa eta Euskadin denok bat eginda.

Beraz, hemengo Alderdien eta indar sozial guztien oinarritzko abertzale-tasun bat eta kolaborantza espero dugu euskararen alde.

Ez dakit itxaropen hau errealista gertatuko ote den: dena dela, orain Alderdi denek abertzale edo euskaltzale aitortzen dituzte beren buruak, euskararen planteamenduak hori deskuidatzerik ez dauka. Eta, gero, tradizio abertzale edo euskaltzale gutxiko zenbait Alderdi eta jende eginkizun horretaz despreokupatuko balitz ere, planteamendu zabal bat egitea tokatzen da orain, berez edozeinek onartu ahal dezan, interesik egiaz baldin badu. Hala behar du, komenentzia politikoengatik baino gehiago, egitekoaren naturagatik beragatik batez ere.

Bigarren, orain arte interesatzen ez zitzaionari ere interesatzeko moduko planteamendua bilatu baharko genuke. Gure historia bereziagatik, hemen egon den dikotomia klasikoagatik eta, Alderdi batzuk (sozialistak) euskararengatik ez ziren deus arduratu ohi. Beste planteamendu batzuekin gehiago interesatuko al diren, nik neuk behintzat ez dakit. (Hor kontu asko sartzen da: base soziala, interes elektoralak, Alderdien arteko diferentzia—legeak, etab.). Baina berez horien logikan ere interesatzen duten planteamenduak egin beharko dira, ateak inori alde zurririk ez hersteke. Eta ezin espero genezakeelako, besteak guri interesatzen zaizkigun lanetan enpeinatzea, berei ezer interesatu ezta ere.

Eta, azkenik, defentsibatik ofentsibara pasa nahi badugu, perspektibak ere aldatu beharra dago. Orain artean gehienbat giza—eskubideen mailan murgitu izan gara: euskaldunak gara eta euskaraz aritzeko eskubide dugu; giza—eskubideen kontrakoa da eskolarik, irratirik, telebistarik, etab. euskaldunentzat ez egotea, etc. etc. Giza eskubideak. Birreuskaletzea, ordea, beste nolabait oinarritu eta motibatuta baharko da.

KOMUNIKABIDEAK

euskal telebista martxan

JOSE MARI
ITURRATE

Aspaldi ohartu zen zenbait jende euskaren superbizitzarako eta bereskuratzarako masen komunikabideek eduki zezaketen garrantzia. Guztion buruan zegoen komunikabideen soluzioa. Igaro dira ilabete batzu lehen zurrumuruak entzun zirenetik: telebistako hirugarren kanala zela, laugarrena zela... Epeak ere markatu ziren. Azken gorabeherak kontutan harturik badirudi Eusko Gobernuak 1982. urtea amaitu baino lehen prest izango duela bere telebista kanala.

Bi arazorekin topatu da Eusko Gobernua eta bereiziki Eusko gobernuko Kultur Saila telebista martxan ipintzen saiatzerakoan, nahiz eta dagoeneko bigarren kanalean astean 20 orduko programaketa betetzeko aukera eduki, alde batek egiturazko arazo eta eskasiak konpondu be-

har ditu eta bestetik telebista horren funtzionamendurako eusko parlamentuaren oneritzia izango duen legezko estatutua prestatu beharra du.

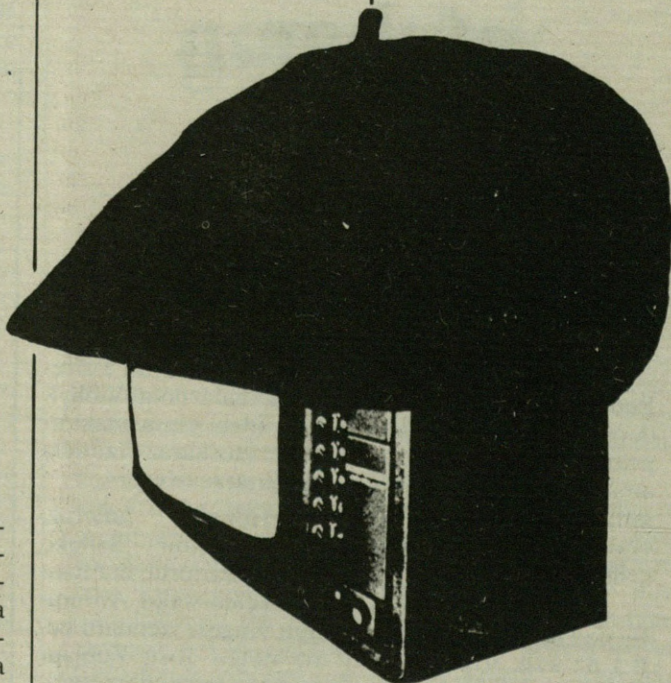
Azpiegiturazko eskasiak konpontzen has-teko Eusko Gobernuak aurkezlariak eta bikoizketariak prestatzeko eskola bat eratu zuen. Iazko Abenduaren 10-ean eman zitzaioan hasera ikastaroari eta hiru ilabetez, egunean zortzi ordu sartuz, aritu dira berrogeien bat ikasle Iñaki Beobideren ardurapean. Urtarrilan bukatu den ikastaro honek eman du zer esanik. Ikastaroan egin ziren lanak Carlo Garaikoetxea lehendakariak eta Gobernuko kontseilariak ikusi zituzten. Euskal kulturaren munduan sartuta dabilen zenbaitek ere izan zuen telegunkariak eta bikoiztutako filmak ikusteko aukera.

Projektoari bidea zabaldu zaio eta orain programa produktiorako zentro bat eta azpiegitura osatzeko mila milioiko inbertsioa egiteko asmoa dago. Bestalde, telebista zuzenduko duen lege estatutuaren prestatze lanetan ari dira Josu Zubiaur, Kultur Saileko kontseilariorde eta Euskal Telebistako arduradun, eta Martin Ibarbia programaketa zuzendaria.

Gauzak horrela, bazterrak nahasten hasiak dira. Garrantzizkoa da bakoitzak bere eritzia edukitzea eta aldarrikatzea. Zentzu honetan merezi izan du dagoeneko Euskal Telebistak zenbait komunikabide-

tan aipamendik. Orain da eztabaidarako ordua, zein izan beharko litzateke telbistaren bete-beharra, modeloak imitatuko diren ala zenbait esperientzi berri estreinatuko den...

Eta beti bezala kontzeptuak eta asmoak zehaztu gabe daude, dagoeneko Euskal Telebistaz ez ezik «Televisión Vasca»-z hitzegiten da. Euskal Telebista batetan zein hizkuntza erebiliko litzateke badakigu bainan ez bait da berdina «Televisión Vasca» eta «Televisión en Vasco». Eta ez dezake inork ahortzi egoera diglosiko batetan bizi garena. Dena dela Geroak ezabatzen omen du lainoa...

KOMUNIKABIDEAK

E.T.B., etabar...

MIKEL ANZA

Hilabetearekin batera, hiru hilabetez Inaki Beobideren (ala Behobideren?) zuzendaritzapean jardun eta gero, amaitu zen Eusko Jaur-laritzaren Kultur Sailak eratutako irrati-telebista eskolako ikastaroa.

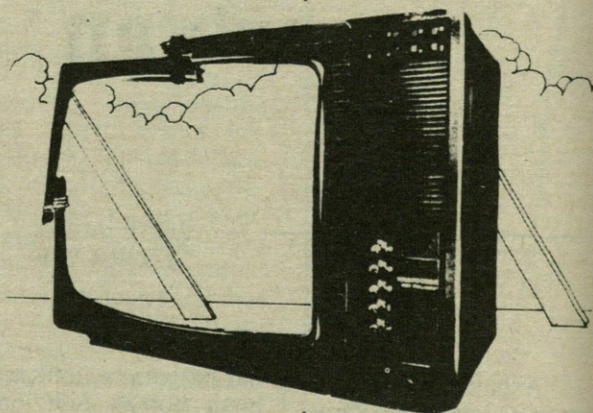
Ikastaro hau izan da EuskalTeleBista (E.T.-B.) ez ezik irratiko lau FM kanale berri sortzeko eman den lehen urratsa. Ikastaro honen helburua dirudienez aipatutako komunikabideetan parte hartuko duen jendea prestatzen hastea izan da; zehazkiago telefilmek eta pelikulak euskaraz ipiniko dituzten bikoizlarien eta notiziak euskaraz esango dituzten aurkezlarien prestakuntza.

Urrats honen emaitzaren berri Eusko Jaur-laritzako jaunek izan dute eta guztiz zoraturik geratu ziren beraiek Calvo Sotelo Espainiako ministroak Euskal Herria egindako ikustaldiaz eman zuten balorapenaren berri edota Reagan eta Iranen arteko tirabiren berri euskaraz aditu zutenean, eta baita ere «Oporraldiak Itsasoan» ikustean amerikano hor-

tera batzu euskaraz ari zirela konturatu zirenean, hala nola Vickyk bere ideia eta asmakuntzak euskaraz zituela konturatzean ere.

Honela adierazi zuen Kultur Saileko Kontseilariorde eta Euskal Telebistako Arduradun Nagusi izendatu berri duten Josu Zubiaur jaunak bere harridura: «es como ir al desierto y encontrarse con un rasca-cielos»; gaztelera jator eta argi batetan mintzatu zitzaizen E.T.B.-ko Arduradun Nagusia ikastaroan parte hartu duten ikasleei, euskaraz hitze-gin zezan egin zituzten protestei entzungor eginenez. Bestalde Josu Zubiaurren laguntzailatzat eta Programaketa Zuzendari bezala Martin Ibarbia beasaindarra izendatu dute.

Baina gauza dagoen tokian dagoela, eta ez da egunero telebista bat martxan ipintzen, eta are gutxiago Euskal Herrian, lehen urrats hauek programaketa serio bat gabe eman dira, gauza pila bat dago zehaztu gabe, noren esku dago, adibidez, erabiliko den eus-

kara zein izango denarabakitzea?

Iparragirre hil zela lehen ehunurturenabetetzen dela aitzakitatz hartuz, Euskal Herriari eskeiniko zaio irratiz, lehen emaitza gisa, Antonio Mª Labaienekidatzi zuen «Iparragirre» obratxoa. Kritikoezikango dute lana.

«Deia» egunkariari deklaratu zion Labaienek telegunkariak eta te-

lefilmek ikusi ondoren: «nik uste euskararen bi-deak irekiak dauzkagulare kondairan lehen aldiz». Telebistak ekarritzakeen kalteak kontutan hartugabe, berreuskalduntze prozesuaren barnean eduki dezakeen garrantzia azpimarratzen da. Arduradun nagusiek telebistaren bete-beharra jendeak denbora pasa dezan dela ez ote duten pentsatuko beldur bait naitz, horrelako

rudi, euskara ikastea. Eta besteak ETB ikuten ez dutenak, eta euskara ikasten ez dutenak ohera babarrunik gabe. Euskara Aitzaki Nagusi bilakatu daiteke...

Eta dena dela telebistaren bidez Euskal Kultura hedatu nahi da eta folkloreriak alde batetara utziz, bakadigu euskal kultura zein putzu sakonetan dagoen igeri.

Herri bakoitzean, auzo bakoitzean gutxieneko kultur planteiamendu batzu falta direnean ez da nahi izango ezerezetik Euskal Herri osoari kulturazko produkto bat eskeini, ez da?

Azken finean, zentralizazio batetatik beste batetara igarotzea litzaiteke, zenbaki kontua da guztia edo hobe esanda kilometro kontua, Madriletik Bilbora.

«Diruarekin, jendearekin eta denborarekin edozer gauza egin daiteke euskaraz», esan zion «Deia» egunkariari Ramon Labaien Kultur Saileko Kontseilariak, noski baita bodriorik nazkanteena ere. Eta bienbitartean euskaraz egindako zenbait proiektu maldan behera doaz, adibide gisa, «Anaitasuna» hamabostekaria hilebetekari bihurtu da ekonomi arazoengatik. Eta bienbitartean euskaldunok telebista deskubritzen.

Nahiko arazo konponduko genituzke telebistako antena guztiak botako bagenitu.

Bainan ez arduratu... Gora E.T.B. euskara salbatu da... ez arduratu, ez... Gora E.T.B.!!! Telebistan Eusko Nozilla anzunziaturik ikusten dugun arte. Ze kakapilla!.

planteiamenduekin betikora goaz eta, telebista aurrean nazkatzeri eta kakazterari (nahiz eta zenbait ez den usainaz konaturatuko), lehen frantzezez eta gaztelaraz bezala, laister euskaraz ere.

Eta okerrean ez da botoiari sakatzeko ahalmena dugunontzat, ahalmen hori ez dutenontzat baizik. Telebistak haurrengan duen eragina uka ezinezkoa da. Gaur egun haurrak aldamenean dituen edonork daki haurren jokoak zeren inguruan dabilzan.

Betiko marrazki animatu matxista eta bortxatzaileak atsegin bait zaizkie haurrei. Noski ez zaie besterik eskeintzen! Mazinger Z, Comando G, etabar... Haurrak ikuten duena imitatzen du, behar du.

Planteiamendu pedagogikoak behar dira telebistan (eta gogoratu ez dela egunero telebista bat martxan ipintzen Euskal Herrian). Ez dira haurrak heziketa behar duten bakarrak noski, bainan zenbait kasutan geureak ez duerremediarik.

Jende askok dio RTVE kaka hutsa dela eta hala eta guztiz ere makina ordu pasatzen dugu telebista aurrean beste zerbaitetan jardun beharrean.

Orain, telebista aurrean orduak pasaz gero zerbait lortuko dela di-

FILOSOFIA

pascal-en gogoetak

TXELIS ALVAREZ

Ez da maizegi suertatzen, tamalez, filosofari edo pentsalari xelebre baten obra euskaraz irakur ahal izatea. Egia bada ere gizon eta emakume askoren joerak, jokatibideak, esanak, eginak eta idatziak «pentsamenduaren» alorreanokoa daitezkeela, «filosofia» kutsu nabarmenik danielakoan, eta bertaz euskaldunok ez ginatke filosofiatik uste ohi izan den bezain urrun, hori bezain egia dukegu Euskal Herriak ez duela filosofiarenganako zaletasun markatuegi ez iraunkorregirik. Azken honi gogorregi baleritzo hainbatek, beste era batez esan beharko dugu: betiko salbuespen miresgarriez bestalde, ez da filosofia, hain zuzen, herri honetan bultzatu eta potentziatzen den zientzia horietakoa. Eginak eta egingabeak —azkenok bereziki!— hor ditugu egunero lekuko.

Jakina, egoera honek baditu bere arrazoiak eta zergatiak. Aztertu beharrekoak, noski, eta geldikiro gainera. Gera bedi gaurkoz zeregin horren aipamena.

Filosofiak, bestalde, eta beste edozein zientziak baino gehiago

agian, iturritara jo behar izaten du beti: mende luzeetan zehar pentsalari aparteak sorturiko altxor filosofiko preziagarria, alegia. Pascal, Blaise Pascal, horietakoa dugu ezpairik gabe.

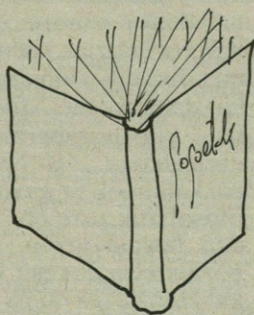
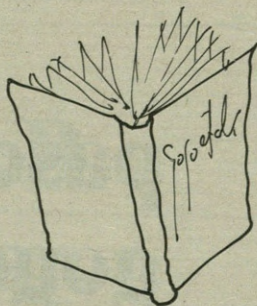
Euskarak ez du, zorritzarrez, bere burua ezagutu filosofarien pentsamenduaren iturri ez adierazpen-bitartekotzat. Miresgarri eta preziagarri direlako, hain zuzen, arki daitezke salbuespenak, erregela konfirmatzen duten salbuespenak, alegia. Besterik ezean, itzulpenetara jo behar izan da orain arte. Eta hala segi behar urte luzez. Filosofiarekiko itzulpenak, azken urteotan bederen, ez dira urriegiak, beste alorrekikoekin konparatzen baditugu; baina, berez, diren direnean, eskasak zaizkigu. Heraklito, Platon, Voltaire, Marx, Heidegger eta bestehainbaten idazlan batzu ditugu euskaratuak. Guztiau, haatik, urri oso zaigu. Argitalpen kritikorik, bestalde, ez da oraino bat ere ez argitara eman.

Pierre Narbaitz dugu Pascal-en «Pensées» famatuak euskaratu berri dituená, eta

nola gainera! Egia erran, Pascal-en «Gogoetak» lehenago ere itzuliak (erdi itzuliak, oker ez bagara) izan dira, baina ez, egia osoa esateko, oraingo honetan bezala, ongi tajaturiko liburu baten formapean, aintzin eta gibel-solas ederrez hormiturik eta itzulpenimigarriaz.

Blaise Pascal (1623-1662) filosofari polemiko eta eztabaidari handia izan zen. Matematikari, fisikari, teologo eta filosofaria. Uste izan daguehiegitan pentsalariak abstraktukerietan dabiltzala, errealitateak eta esperientziak (sensibilitateak, nahiago badadi) agerrarazten duenari muzin eta uko egiten diotelarik. Egia, halare, besterik dugu: Airstotele, Ockham, Kant, Hume, Hegel, Marx, Wittgenstein... eta Pascal zientzialari gogoangarriak izan ziren, beren ausnarketa eta gogoeta filosofikoek, gogoko ala ez-gogokoditzagun

arren, errealitatea eta bat-bateko esperientzia izan dituztelako abiapuntu eta oinarritzat. Izan ere, gazte-gaztetatik ekin zien Pascal-ek iharudera zientifikoari: «Essai sur les coniques», «Expériences nouvelles touchant le vide», «Recit de la grande expérience» eta beste hainbat lan idatzi zituen. Areago, egun «probalitateren kalkulu» deritzanak Pascal-ek eginiko «règle des partis» eta ruletari buruzko lanekin zor handiak dituzke. Denon ezagunak dira, bestalde, Fermat matematikari xelebrearekin ukan zituen harremanak.

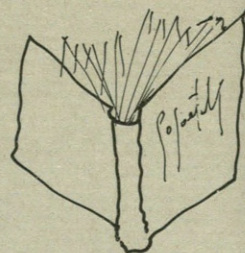

Pascal-en «Gogoe-tak», halaz ere, bese zerbaitetaz, errealitatearen, «denaren» beste zerbaitetaz oharrerazi nahi gaituzte. Giza-izpiritua etengabeko gatazka larrian (oparoa ez ote!) duteke: geometriaren izpirituari eta, neurri be-rean, fintasunaren izpirituari ere, bie ihardukiten zaie. Kartesianismo eta sensibilitate hutsak arbuiagarri zaizkio Pascal-i. Epikteto eta Montaigne, bestetik, izanen ditu halaber go-goan gizakiari atzeki erazi nahi zaizkion «be-rezko» handitasuna zein

mixeria bortizki ukatzeko. Gizakiak «berez» bi uneok gaintitu behar ditu bere baitan baitago trszendentziarako. Gizakiak «berez» bi uneok gaintitu behar ditu, bere baitan baitago trszendentziarako ahalmen preziazgarria. Agustinen «Aitorkizunak» obraezagunari biziki lotuz, gizaizpiritua, eta bereziki «bihotzaren» azterketa aberats eta finari ekinen dio Pascalek.

P. Narbaitzen lana, bestalde, ez da txantxetakoa izan. Alabaina, eta berak esatera «Aitor-tuko dut garbiki Pascal-en erran ainitzen euskuararatzea ez dela beti josteta bat izan. Baita ere, nihaurek nahiz, «gogoeta» andana bat bazterrerat utzi ditudala, bel-dur bainintzan bestela eginez, gogoeta guziak hitzez hitz itzuliz, irakurle zombaiti kuraia gal-laraziko niotela: eta hori, zer egiazko irabazirendako? Huts horiek, barka beraz!», itzulpena biziki ongi lortua du Narbaitzek geure ustez; areago, itzulpena denik ere ez dirudi. Haseratik bukaeraino jatorrizko

iturrira jo behar izateke guttitan irakurtzen diren horietakoa baita Narbaitzen lana!. Beharko da erran, apika, zenbait huskeriatan ez gaudekeela guztiz ados: «Gogoeta» baten edo beste-ren itzulpena garbiegi itzulua bide du.

Liburuak badu, haatik, gaindiezinezko oztopo galantarik: prezioa! Iparraldean argitara emana du P. Narbaitzek eta hegoaldean saltzerakoan liberek doblatu egiten dute salneurria, 1.200 peza balio baitu! Beraz, «eros ezazue!» dioen honela bihurtuko genuke: «Lapur ezazue liburua, penarik merezi baitu!»

«Gogoetan» ere jansenismo aztaren garbiak aurki ditzake irakurleak. Katoliko gehienek Pascal-en kristautasun garbia, hots, katolikotasuna, aldarrikatu ohi dute. Beste zenbaitetik, berriz, eta Narbaitz horietakoa dugu, Pascal-ek jansenismoarekiko zale-tasuna aitortzen dute. Ikus honi burua Narbaitzen beraren eritzia itzulpenaren «gibelsolasean».

Itzulpena, hala ere, ez dago euskara batuan egina. Narbaitzek berak dioenez Azkarate-ko, bere jaoiterriko, euskalkiaz baliatu da bereziki pascal-en gogoetak euskaratzerakoan. Honek haatik, ez du oztopo handiegirik suposatzen liburua uerpenerako.

giltzapean daude, gaude

J.Z.

Ia ehun eta berrogei eta hamar arte eta kultur gizon-emakumeren izenen babesean hamar egun luzeetan bortxaketa, terrorismo instituzionala, halaber, eguneroko zapalketa salatu da. Eta horretan parte hartu dutenek, nahiz eta asmoz eta pentsamoldeetan hain desberdinak izan, amnistia eta bortxaketa ofizialaren salaketa hartu dute beren ekintzaren oinarritzat. Eta pentsa, batz bestea artista guztiak, horien artean Oteiza, Txillida, Rafa Ruiz Balerdi, Jose Azurmendi, Torrealдай, Koldo Izagirre, Zumeta, Ameztoi, Ibarrola, Joseba Sarrionaindia... etabar, etabar, etabar aurkitzen direla. Eta honek harridura sortzen du. Alde batetik jende guzti gori nahasturik ikustegatik —eta antolatzaileek esan digutenez lehen asmoa pintore eta eskultoreen eraketa soila zelarik, beste alorretako zerrendak presaka eta modu txarrez azken orduan prestatu dira—, eta bestetik, azken bolada honi, etsi-

penaren bolada honi, buelta emanez azaldu zaigulako.

Nolabait gure artista eta kultur gizasemealaba hauen ausardiak, apologiarena pikutara boteaz, heraneguneko egiak, atzoak ahaztu zituenak, gaur oraindik egia mantentzen direla erakutsi nahi izan du.

Izan ere, zaila da Euskal Herriak bere presoak terroristatzat hartzea. Gaur egun bizi diren belaunaldi guztiak beren bizitzetan zehar behin eta berriz, Euskal Herriaren alde borrokan eroritakoen arrazoiak ezagutzeko aukera izan dute. Eta mementu desberdinetan akort egon ala ez, erabiltzen dituzten bideak proposak iruditu ala ez, ekintzen egokitasuna zalantzan jarri ala guztiz arbuia, ia Euskal Herri guztiak —betikoak kenduz— defendatuko dute gure preso horien politikoizaera. Eta honekin batera —kondizioak jarri ala kendu— amnistia lortzeko beharra. Bego frogaz bezala, ETari, gudari

abertaleen indar bezala kontsideratuz, eusko gudarostea izateko Eusko Jaurlaritzapeko disziplina faltako litzaiokela esaten duen ministroa.

Gauzak horrela, eta komenientzia politikoen arauera —eta nahiago bada indar erlaziopean— baina lehenago edo beranduago herri honek orokorki herri mailan amnistia jarri beharko duela berehala buruen gain antzematen da.

Nortzuk izango diren borroka horren gidari, nortzuk lortuko duten borroka horren barne indartu eta beren helburu funtsezkoen sendotzea aztertzen politikoak utziko ditugu

Baina bitartean guri, gaur edo bihar, tamalez etzi beharbada presoak kalean ikusiko ditugunaren itxaropena sendotu (ala sendatu) zaigu joan den astean Donostian —otsilaren 23tik martxoaren 2ra— Udaletxe beheetan ikusuteko aukera izan dugun erakusketak, eta honen inguruan izan diren ekintzak ikusi ondoren.

betiko ekintzak bide berri bilakatzen direnean

Belaunaldi bat behintzat bada Euskal Herrian —60-75 bitarte hartan gazte ziren haiek— urteak aurrera, Francoren heriotzearen ondoren, amnistiaren aldeko borroka haien ondoren, eta konsenso demokratikoak sortu zuen giro arraroari esker, bere borroka sortu zituen egia eta baloreak baztertuak eta izkutatua ikusi dituena.

Biolentziaz, errepresioaz, adierazpen askatasunaz, nahiz borroka harmatuaz mintzatean, eta Francoren

aurkako borroka hark lagunduz, komunikabide ofizialek sortutako kontzeptu, sasiarrazoi eta gezur sare haren aurkako eritzi sistema, osatzen zuten egia eta baloreak.

Adibide garbiak jartzeko edonork zekien norbait komisariatik igaro zela esanda horrek zer esan nahi zuen. Torturarik ez zegoela aitatzuten zutenean, herri honetan zakurrek ere barre egiten zuten, eta polizia- ren neutraltasunez zer esanik ere ez. Komunikabide ia denek, eta haundi guztiek, estatua- ren zerbitzari izanik bakarrik bete dezaketela sistimak eskaintzen dien papera, etabar, etabar, etabar.

Frankismoarek erruagatik hori dena? Diruaren eta estatuaren poderioz printzipio guztiz ahaltsuak —lehen Mogimenduarenak eta orain Konstituzioarenak— defendatu behar direlako noski.

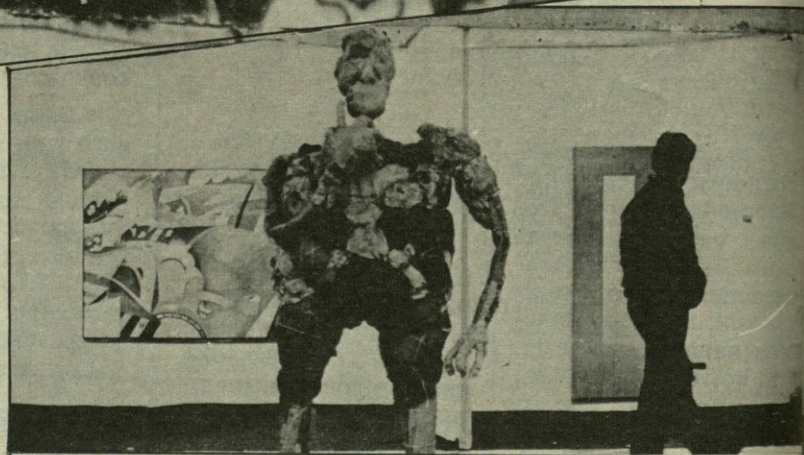
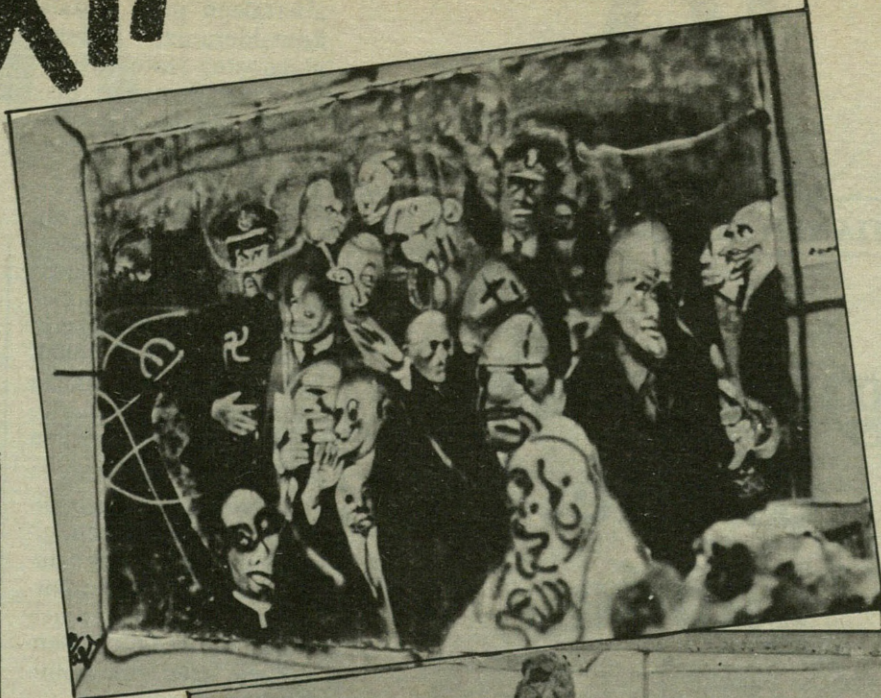
Lojika eta arrazoinaketa hori, komunikabide eta interes ofizialek eraginda, izkutatuta izaten da, eta harritzekoa dena, gaur, orain demokrazia defendatzeko, lehen erabiltzen ziren kontzeptu eta sasiarrazoiak erabiltzea da. Ez dirudi mandari eta laguntzaileen aldetik hau oso inteligen- tea izatea denik; baina arrazoi suprema- ren laguntzaz (dirua eta egurraren laguntzaz alegia), beste eskasiak nozitu daitezke.

Eta hor ari zaizkigu berriz —behin ere baino detentzio gehiago gertatzen diren une honetan gainera— torturarik ez dagoela, poliziak «seguridad ciudadana» defendatzen duela etabar esaten. Adierazpen askatasuna nahi adina dagoela baina ezin dela monarkia zalantzan jarri, ejerzitua

eritzi guztien gainetik dagoela, eta estatuaren batasuna egia sakrosantua bihurtu zaigula. Honetaz gain, terrorismoaren apologia egiten ariko zara luma borroka harmatuari buruz idzribatzeko hartzen duzun bezain pronto.

Gauzak horrela, eta bego orain arte esandakoa etsipen giroaren garrantzia nabarmantzeko, etsipenaren aurka kasagagor irauten duten amnistiaren aldeko batzordeen laguntzaz, honako honetan artistak eta kultur gizaseme—alabak izan dira, berriz ere gauzei bere izenez deituz, giro orokorraren aurka altxatu direnak eta zerbaiten espresioa direlakoan berriro ere amnistia herri helburu bilaka daitezkeela eta hala behar dela azaldu dutenak. Eta nola eta non azaldu? Donostiako Bulebarra ezagutzen duzuenok jakingo duzue han helburu berdinagatik zenbat bizkar txikitu dituzten, zenbat eta zenbat aldiz hasi baino lehen deuseztu dituzten manifestapenak. Ba gure harridura gehiagotzeko Bulebar aldamenenean eta beren kuadroak eta eskulturen bitartez Udaltxeko katakunbak irekiz adierazpen askatasunerako lur libre bat lortu dute eta han bildu dira antzerki, zinema saio, mahai inguru nahiz hitzaldi eta eztabaida irekiak.

Eta manifestapen askok lortu ez duten jendetza. Badirudi hementgo gobernadoreei kaleko garrasiak baino artez inguratutako manifestapenak arriksu gutziagoak iruditzen zaizkiela.

Beude beren ustean. Eta gu geurean.

Ekintza oraindik xarmantagoa aurkitzeko 63, 65 edo 68an Euskal Herriak erresistentziarako nola erabiltzen zituene arte, antzerki, zinema edo edozein herri festa gogoratu arazi zigun hizlari batek. Eta une honetan borroka luze baten azken bolada edo borroka berri baten lehenengoa den galdetzen den garaian betiko ekintzak bide berri bilaka daitezkeela agertu digu erakusketa honek.

Antolaketa- saltza

Harritzekoa izan da nolatan lortu duten asmo hau errealitate bihur-

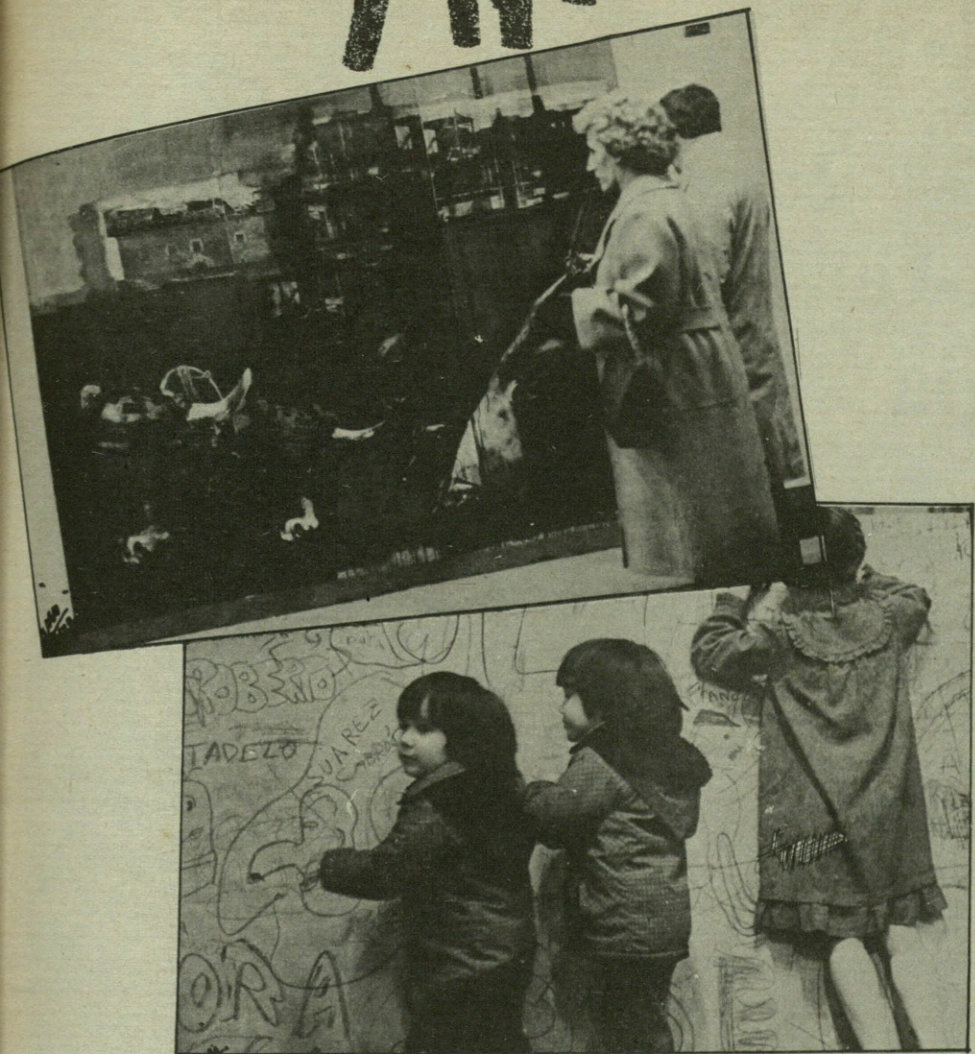
tzea. Eta honetaz zertxobait gehiago jakitearren antolatzaileetako batekin egon gara kontu kontari.

Aditzera eman digunez Iruñean eguberritan egin zen erakusketa batek izan zuen arrakasta ikusiz gero Euskal Herri osoko pintore eta eskultoreei dei egitea erabaki zuten. Horretarako herrialde bakoitzeko pintore eta eskultore batzuek arduratu eta koordinaketa lana aurrera eramanez dutenak beraiek izan dira.

Hasieran helburua—Iruñeako helburua ere hala izan omen zen—obrak salduz presoen laguntzarako dirua biltzea izan zuen baina berehala

hori ez zela posible izango esan zieten artistek berek, gaur egun inork ez omen du eta erakustetan obrarik saltzen. Eta honela funtsezko helburu aldatuz joan da. Betikoek betiko leloa errepikatzeaz nazkatutik, artistak beraiek konprometituz erakusketa baten bidez egoera salatzeari bilakatu zen helburua.

Amnistiaren aldeko arakusketa hutsean gelditu ezik egoeraren errepresio itxura orokorra salatu behar zela, bizi-tzaren arlo guztietan gure gain datorren errepresioa alegia, gartzelean daudenak ez ezik geu ere giltzepean omen bait gaude. Eta hortik

erakusketaren esaldi nagusia: «Giltzapean dau-de, gaude».

Behin eta berriro esan digute artistak berak izan direla dena antolatu dutenak. Beldur eta zalantzak pasa ondoren ideiak izugarritzko azeptazioa izan zuen Euskal Herriko artista askorengan.

Mogimendu baterakoi bat sortu zen bat batean amnistiatoren aldeko borroka betidanik buru guztien asmotan egon izan balitz bezala. Batek besteari hots eginez, eta horrela zerrenda luze hori lortu arte. Batzuek konpromezuzkoak izango dira noski, baina amnistiatoren aldeko borroka badu oraindik jende gehienaren barnean ha-

lako sustrai sakonen bat, sektorekeriak alde batetara utziz batzera bultzatzen duena, eta hala tendentzia desberdinetako jendea aurki daiteke zerrendan. Txillidaren kasuan adibidez, 33 intelektuale haien biolentziaren aurkako gutuna eta erakusketa honetan parte hatzea konpajinatu nahia ikusten da, paradajokoki.

Bestalde hutsune batzuek ere ikus daitezke, hala nola Basterretxearena. Hala ere eusko instituzioetan duen papera kontutan hartuz ez dela hain harri-garria pentsa daiteke, pentsatzen hasiz gero bihotzak ez baitu jateko-rik ematen... Harrigarrien artean harriagarria-

goa zaigu Mendibururena, bere traiekтория eza-gutuz gero batik bat.

Erakusketa hasi eta beren kasa agertu direnak ere asko izan omen dira eta anekdota gisa Parisen bizi den gerla zibilean preso izandko gizon edadetu baten bi kuadro txiki iritsi omen ziren «Gurrutxaga» izen-pearekin eta orain ez omen dakite nola igorri.

Azpimarratu nahi izan digute pintore eta eskultoreak alde batetara utziz, beste alorretan oso egun gutxiarekin eta azken orduan burutu dutelarik, kontutan hartu ezin izan dituzten hutsuneak badirela konturatu dira. Baten batek ez zuela nahi esan bazuen

ere, gehienak aurkitu ezinak gertatu ziren. Hala ere, hurrengorako zuzenduz joango direla aitortu ziguten.

Balorazio gisa antolatzaileentzat oso baiko-rra eta positiboa izan da. Alde batetik eta zentzu orokor batetan Euskadiko kultura presoen alde dagoela esan nahi duelako, bestetik jendetza dexente bildu delako, eta azkenik propaganda aski hedatua izan duelako —nahiz eta beraien ustez Herri Irratiak, Diario Vascok eta Deiak nolabaiteko boikota egin dioten—.

Desberdintasunaren aberastasun bizia

Arte aldetik ere aberatsa gertatu zela esan behar dugu. Dudarikgabe garbi dago infantilis-moan edo sinplekerian erortzen diren obrak ere badaudela, baina maila orokorra oso goian ibili da. Honi dagokionez, bi alderdi aurkitu ditugu. Batetik, Euskal Herriko eskualde guztietako artistak daudelarik, gaur egun —pinturan eskulturan baino gehiago— artearen ikuspegi orokor bat aurki dezakegu, dagoeneko konsagratuak direnekin batera, oraindik erabat heldu gabeko zenbait pintura agertzen direla-rik. Bestetik, bizitasuna nabari da. Nahasia izaki, erakusketa normalek izan dezaketen monoton-ia hori gainditzen du. Gai erabat desberdinak erabiliz, batzuek erakus-keta honetarako aproposak eginda, eta besteak ez.

Eta beste arte mota guztiak —zinema, zera-mika, argazkilaritza, etabar— ahaztu gabe oso gustora dastatu genuela esanaz, zorionak eman ezik ez dugu ezer gehiago esango. Orain-goz noski.

ZINEMA

Fellini-ren magia

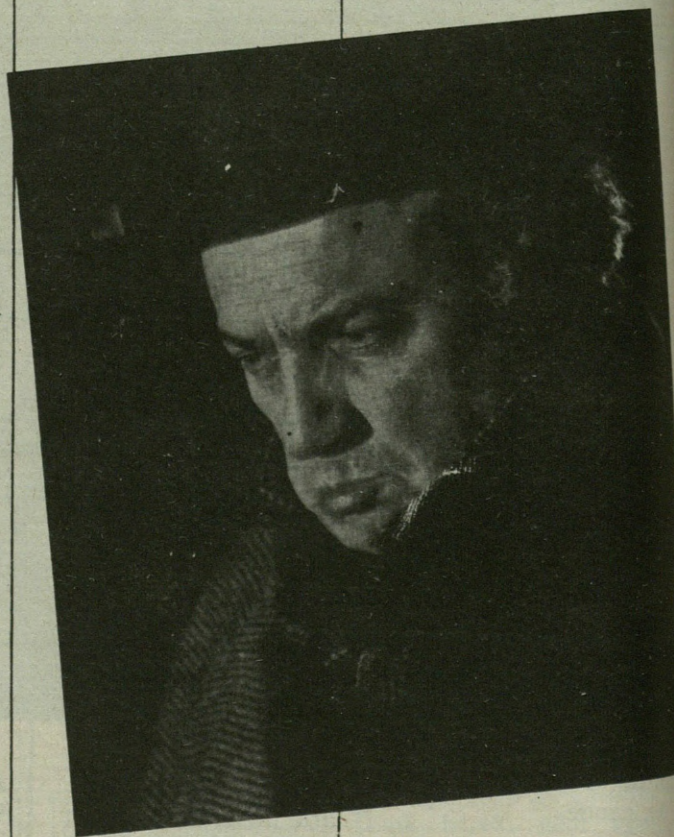
KOLDO SAN JULIAN

Federico Fellini (Rimini-n 1920ko urtarri-lak 20an jaioa), kontrae-sanez betetako zinema-gile bat dugu, bere obra-ren barnean filme onekin batera, hain onak ez di-renak ere aurkitzen dire-larik. Izugarrizko per-sonalitatea du, eta baita gutxitan ematen den do-hai bat: «tipoak» asma-tzea. Bere hastapenak neorrealismoaren linea ortodoxan kokatzen da (Los inútiles y amore in citta). «Neorrealismoak —1960ean deklaratu zu-en— bultzada ikaragarri bat suposatu zuen, guz-tiontzako benetazko ar-gibide sakaratu eta sain-dua. Eta niretzat, berriz, zinemak antza gehiago dauka zirkoarekin». Bai-na, bere filmerik berrie-netan (Amarcord eta Ca-sanova) badirudi zine-marekin dituen erlazioak argitu nahi izan dituela. Ez bakarrik «Ocho y me-dio»n, garbiegi dagoen fikzio baten bidez, bai-zik eta idazkeran bertan ere, hortik aurrera har-tuko duen esateko era-ren bidez: errealtatea materiale asko pilatuz adieraztea, beti eskapo egiten duten bizitzaren koadro osoak bere ka-mararen saretik eskapo

egite... uzten prest egongo ez balitz bezala.

Fellini-ren magia

«La ciudad de las mujeres», batez ere, soil-soilik elemendu zinematografikoen bidez Fellini-k eraiki duen emanaldi miresgarriaren jarraipen eder bat beste-rik ez zen. «Ocho y me-dio»n bezalaxe, egileak bere irudimena elemen-du hauen bidez darama praktikara: dekoratua, argazkia, musika, esze-nako detaileak, kamara-ren mogimendua, pla-noaren konposaketa. Batzuetan delirio ba-rroko bat da, baina argi-zagirik gabeko ederta-sun bisual eta esponta-neo batez hornituta. Ez da harritzekoa Fellini-ren hizkuntzak eta bere inbestigatzeko moduak hainbestearainoko era-gina izatea. Bere irudi-menaren barnean, Felli-ni-k izugarrizko segu-rantza estilistiko batez jokutzen du. Fellini me-tafisikoa, Fellini exhibi-zionista, Fellini imajinen eratzaile orjinala... «La ciudad de las mujeres» izpiriturako eta zinema-rako festa handi bat da.

la ciudad de las mujeres

Agian, feminista erradikalen zirukuluan filmea honela sailkatuko dute: gizon-gaiztoa eta emakume-biktima. Ameslariren batek fik-zio-abenturazko obra eder bat dela esango du. Niretzat bizi ditugun iru-dimena eta errealtateari esakainitako poema eder bat da. Eta, Fellini-rentzat? «Elkar maita-

tzea, onartzea, bidezkoa denez; nire egia diot, ho-nela bakarrik bizirik sen-titzen dut nire burua». Fellini-ren pentsamen-dua ez da sekreto bat: «Gure gaitza, geurea, gi-zon modernoona, bakar-dadea da, izakiaren sus-traiean sakonki hasten den bakardadea; pertso-nen artean konpresiozko mezu bat —bata bestea-rekin lotzen duen lotura sakona— pasatzeko mo-dua aurkitzea beharrez-koa zaigu».

Bai.
Noski

**Behin batetan pailaso bat ezagutu nuen. Sudurra ez zuen gorri
eta borobila, baina bere kopetan habia egin zuten xoriek
katxondeoa maitatzen ikasi zuten.**

Jose Mari Aizeman

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

URTEZ URTE

1956ko Azaroan, Zeruko Argiaren 33. zenbakian, urte hartan —Arantzazuko Andre Mariaren urtean— ospatu zen sariketaren berri ematen zen.

Arantzazu'ko Euskal - Sariketa

Arantzazu'ko Andre Maria'ren urtea ospatzeko eratu dan sariketarako epaimaieko autatuak izan diranak, Antonio Arrue, Manuel Lekuona eta Luis Mitxelena jaunak, agertu diran idaz-lanak banan-banan irakurri eta aztertu ondoren, Agorra'ren 16'an Arantzazu'n bildurik, onako erabaki auek artu dituzte:

1) Olerki-saillean, lenengo saria, 1.000 pesetakoa, «Elorriko lorka» deritzanari ematea, eta bigarrena, 500'ekoa, «Tori Arantzazu» izenekoari. Egilleak: Gandiaga'tar Bitoriano Aita, Arantzazu'ko frailea, ta Artola'tar Fernando, «Bordari».

2) Artikuluetan, lenengo saria, 1.000 pese'akca, «Zotaletxe'ko artzaia» izena duenari, eta bigarrena «Euskalsorgiñak eta Arantzazu» deritzanari. Egilleak: Urruzola'tar Estanislao eta Berasaluze'tar Sabin Anaia gertatu dira.

3) Antzerti-lanetan, bi lanik onenak, berdintsuak izanik, 5.000 pesetako sari bakarra bien artean erdibanatzea erabaki dute. Antzerki'en izenak, «Gabak zekarren eguna» eta «Mesederik aundiena». Egilleak: Etxaniz'tar Nemesio eta Albisu'tar Anastasio jaunak, biek apaizak.

4) Olerkarien artean bertsolariak ere agertu diralako, sari berezirik ezpago ere orientzat, uste dute maiekoak ongi legokeala beste bi saritxo ipintzea, 500 eta 250 pesetakoak esate baterako. Lenbizikca, «Arantzazu'ko Ama'ren edes-titxoa» deritzanarentzat izango litzake, eta bigarrena «Arantzazu'ko Ama'ri» izenekoarentzat. Egilleak: Juan Basurko eta Graziano Anduaga, «Gezaltzako Aitona».

Atsegin biziz ikusi dute maiekoak zenbat olerki (amazazpi eta lau bertso-berri sortia) eta nolakoak agertu diran nor geiagok onetara. Apaimen berez'a merezi duten guztiak aipatzea luzeegia litzaketako, lau aipatu ditugu bakarrik, sarituez gainera: «Zaharraren kimu berria», «Bosteun urte ta...», «Elorriko lorea», eta «Kutunki» izenekoak. Egilleak: Berasaluze'tar Sabin Anaia, Zugasti'tar Anizeto apaiza, Dorronsoro'tar Lukas apaizgaia ta Saizarazu'tar Kauldi, «Satarka». Ederki legoke, benetan, guziak liburutxo batcan agertzea, Arantzazu'ko Andre Maria'ren gorazarrez.

Artikuluetan, beste batzuen artean, aipamen berezia merezi du «Pentekostes berri» deritzanak. Egillea: Aranalde'tar Jose Mari.

Antzerki-saillean, «Arantzazu'ko Anai Patxi» deritzanak elkarrizketa bizi ta errikoia agertzen du. Egillea: Arkotxa'tar Jose Antonio.

Arantzazu'n 1956'ko Agorra'ren 16'an.

MANUEL LEKUONA
ANTONIO ARRUE
LUIS MITXELENA
Euskaltza:ndikoak

titiriteroak

PERGAMINOAK

**euskal filoogiatik
euskal unibertsitatera
utopia guztien azpitik...
... eta jesuita guztien
gainetik**

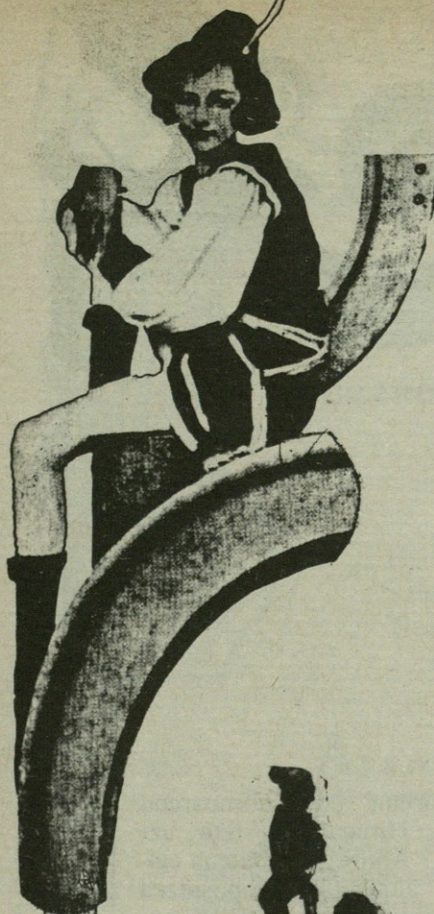
Eta harira. Sinpleki eta esnemin guztiarekin. Euskal Filologiako hiru fakultate, eskola edo parbulario ditugu hiru «lurralde historikoetan», sakabanaturik: Gasteizkoa (estatala), Deusto eta EUTGkoa (jesuitikoak). Gasteizkoa Filologia bezala planteiatuta dago, hirugarren kurtsoetik aurrera euskal espezializazioa aukeratze posible delarik. Horretarako lehen hiru kurtsoetan euskarazko klaseak ematen dira, jendea euskaraz jabe dadin. Azpiarrazoi politikoak, zeinen bidez Gasteizen (hiri ofizialean) honako fakultate hau ireki den (lurrik anonimo eta deseuskaldunenean), bazterturik, suma daiteke hori ez dela Euskal Unibertsitatea (pentsatzen genuen hura behintzat), ez eta hartarako ildorik laburren eta zuzenena. Hala ere bentajarik baduela ezin uka genezake: prezioa.

Eta bestela galde Deustokoei eta EUTGkoei! Hauek teoriarik Euskal Filologia dira, baina praktikan, badakizue, arazo ekonomikoak direla, jende gutxi dagoela, hispanikasekoekin batera egin behar dela, total karrera guztian hamar bat asignatura besterik ez duzu izango euskaraz. Hori kuantitate begiratu, hasten

bazara gero klasean eta irakasleen kalitatea neurtzen zentimetroa ere luzeegia bihurtuko zaizu neurri bezala. Gu ikasleok kaxkarrak gaituk, buruarinak eta alperrak definizioz, bainan hemen EUSKAL KULTUR munduan mugitzen diren aintz izen propioen desegokitasuna, irakasle bezala, (beste alor gehiagotan ere sar gindezke bainan...) elizaren kanpaindorretik gorakoa da, (kateatzen banauzue...!). Eta geurera. EUTGn (Donostia, jesuita S.A. & C.A.P.) ikasle gutxi dago, diru aldetik asko suposatzen du geure poltsiko desforratuentzat eta subentziorik ez dago (daudenek ez dute ehuneko hamar betetzen). Honako egoera honen aurrean Dekano jaunak burua astintzen du eta auresokratiak bezala harritzen da eta pensatzen du irtenbide bat bilatu behar zaiola arazoari. Nola? Hiru irtenbide ikusten ditu. Bata da tasak beheragotzea, jende gehiago sar dadin, ezina omen, subentziorik gabe ezin bide arriskutsu horretatik abiatu. Bigarrena, pentsatuko duzu, subentzioak lortu eta bide horretatik jarraitu, zein erreza eh! Ba ez omen da hain errez, gaurkoz inork ez omen du nahi lehen-

gusuarena edo primoarena egin. Hirugarrena (eta azkena? Anton) fakultatean egitura aldaketak proposatzea (gramatika sortzailearen antzera). Eta proposatu, proposatu ditu aldaketa hauek dekanok. Imaginatu, ez? ezin duzula imaginatu? Begira: karrera guztia goizetik gauera pasa eta kurtso zubi bat ireki magisterio bukatu duen jendea erreziklaje prozedura batean sar dadin, eta langile jende gehiago hurbil dadin ikasketa hauetara. Ze polita! Gainera elitismoaren kontra e.a. e.a. Bainan nor etorriko da honuntz datorren kurtsoan hoge mila duro ordainduz eta kondizio hauetan (gainera ni propaganda txarra egiten, eh! Anton).

Eta irakasle batek, apaiza bera, proposatu zuen sakonko egitura aldaketa (benetakoa, bestela irakur Txomski), beste txorakeria horiek partxeak besterik ez zirela, pneumatikoak hurrengo batxe txorakeria horiek partxeak besterik ez zirela, pneumatikoak hurrengo batxe batetaraino puztuta jarrai zezan, benetakoa oso laua zela: jetsi zitezela Jesuitak bizikletatik eta Erromara joan zitezela lehen bait lehen santu berriak beatifika-

tzera! (Axiomai, Axiomai, ate ondoan nago ni, ai Anton, ai Anton ate ondoan hor konpon).

Eta hortik doa gure plan-teamendua, («gure» hau ez da erretorikoa, jende multzo bat suposatzen du, eh!, bale!). EUTGko ikastetxea teoriarik ez da jesuitena, hauek administradore hutsak besterik ez direla errepikatzen digute behin eta berririo, norena den jakitea zaila bada ere (E.-S.S.A.?). Euskal Instituzioek har dezatela beren esku eta kargu (konpetentziarik baldin

badute behintzat, ez bait da errez jakitea baduten ala ez, aktuazioan ez zaie ikusten, kontzertuak ospatzen ez badira...) eta ipin dezatela administrazioa eta kito. Aurrera nola eraman? Ikasleok aspaldidanik gainean daramagun paotxarekin ez da garden ikus daitekeen arazoa bainan lehen urrats bat litzateke Euskal Unibertsitaterako Kalbarioan.

(Expedientatzen banauzue...)

INAXOMAI DEFUNTUA

gure herrien etimologiak

zalla

Bizkaiko herri honen etimologia aurkitzeak poz handia eman digu. 503. urtean Inperio osoko herri guztien lehen errotulazioa izan zen, bainan jakina, inperio osoan erdara hutsez.

Orduko euskaldunak, oraingoak bezain bihurriak zirelarik, erdara hutsez zeuden errotulo guztiak beltzez pintatu zituzten (honetaz ZALLA zaharraren izena ez jakitearen arrazoia, dokumentoetan ere estalirik aurkitzen bait da).

Eta kasualitatearen kasualitatez, horra hor non azaltzen zaldun danes bat bere komitibarekin ZALLA zaharra aurkitu nahiean. Baina, noski, letrero guztiak estalita

zeudenez gero, ezin aurkitu. Kilometrotako kola sortu omen zuen bidean, eta amorrazioz honela esan omen zuen; zaila aurkitzea, zaila. Eta hortik ZALLA izena (orduko gipuzkeraren ortografiaz).

Badirudi orduko «inperius correus» egunkarian ere, garaiko alkate baten protestak azaldu zirela.

ormaiztegi

Duela bi urte Ormaiztegi-ra joan behar izan nuenean, lagun baten amaren hileta zela eta; nondik ote zetorkion izen hura pentsatzen eta pentsatzen nenbilen. Hileta bukatu ondoren, ohiturari jarraituaz, hilerrira joan ginen. Bat batean besteak ez bezalako harri bat ikusi nuen hilerrira inguratzen duen horman. Inguratu

eta hor non aurkitu ditudan inskripzio zahar batzuk. Koldo Mitxeleta-ri eta Patxi Bajuna-ri nire aurkikuntzaren berri eman nien, hauek prestu agertu zirelarik, bere garrantziaz jabeturik. Orain arte aurkikuntza hau xehe gorde bada ere, laister emango da ezagutzera, Mitxeleta-Bajuna bikote dinamikoaren liburu baten bidez. USTELAK, Euskal Filologia Vasca sailean agertuko du, «sobre la métrica y versificación de la piedra de Ormaiztegi y su clara influencia en la poesía del vascuence Etchepare» izenburupean. Orain arte aurkitutako testo zahar honek buelta eman diezaioke gure herriko ikerketa filologikoari. (Iadanik turismo ministeritzak asmo batzu agertu ditu, Israelgo erosten horman inspiraturik gure horma promozionatzeko.)

Tolosako LASKORAIN ikastolako ikasle batek gutun hau bidali digu: «Duela hilabete, besteak bezalako egun batetan, eskutitz harrigarri bat heldu zen Laskorain Ikastolara. Kartazalaren gainean «Tolosako euskarazko edozein irakasleri» zioen. 17 urte dituen Madril-dar mutil gazte bat zen igorlea. Euskal Herriaren eta euskararen arazoez kezkatutik, euskara ikasteari ekin zion eta bere hizkuntza hobetu nahian norbaitekin elkar idaztea zen bere asmo edo nahia. Nik, kuriositateak eraginda, idaztea erabaki nuen. Hara nola, zenbait eskutitzen ondoren lagun on bat ezagutu dudun. Eta, ez da edonor, ez!; Euskal Herriari buruz, hemen bizi den makina bat jendek baino ideia argi eta zentzudunagoak dituen norbait da.

Ondoren irakurri ahal izango duzuen poesi zoragarria, euskara bere kontura ikasten hasi zenetik, zazpi hilabete-tara, Euskal Herriaz sentitzen duena agertuz egina da.

Poesi hau, niri heldu zitzaidan bezalaxe, inongo zuzenketarik gabe agertzen da.

zuretzat (neroni baino maiteago zaitudalako)

Neroni baino maiteago zaitudalako
zuregatik pertsona bat hiltzen denean
negar egiten dut,
hura nire haurtxoa balitz bezala.

Zure larre eta haranen artean
begiak zabaldu nituelako
zutaz pentsatzen ari naizenean
hunkitzen naiz eta sarritan
ene begi hauetatik malko batzu erortzen zaizkit.

Zure min eta kexa guztiak ulertzen ditudalako,
zure paisaia edertasun garbitzat hartzen dudalako,
ez dut nahi zure belarraren kolore berdea
odolaren gorria bihur dadila.

Zure lanbroan arnas hartu nuelako,
zure haize eritsua ondo ezagutzen dudalako,
nik inoiz ez zaitut ahaztuko,
eta zuk hire oinatzak ez dituzu ezabatuko.

Zu ez zara gorrotoa piztu duena.
Ez zara zeure sufrimenduaren erantzule bakarra.
Lehenengo harria jaurtiki zuena ez zara zu.
Baina zenbat ama lehortuko da nigarrez?
Zenbat mutil dardarka hasiko da
paper madarikatu bat hartu ondoren?
Noiz izango zara zeure jaun eta jabe bakarra?
Zenbat barrikada jarriko duzu
elkartasunerako bide luze eta gogorrean?
Noiz inor ez da erdaraz mintzatuko zuregan?
Ikusiko ote dugu noizbait
askatasun hitzaren esanahi larria?

Dialogoa ulertzea ez da erraza,
hori zuk ongi dakizula pentsatzen dut,
zure historian zehar aginduak,
besterik ezagutu ez duzulako.
Baina entzun zaitzaten
hitz egin behar duzu,
eta hitz eginez ez badizute entzuten,
ohiu egin ezazu,
zure eztarria urratu arte;
borrokarik hoberena hori bait da.
Haiek ez badira mintzatzen
zu hasi beharko zara,
eta duzun arrazoia emango dizutela
prometatzen dizut.

Agian probokatzen zaituzteenenak baino gehiago
entzungo dituzu
izugarri maitatzen zaituen,
zutaz penatzen den
kanpotar honek esandako hitzok:
zure mendiak muinoak ez bitez bihur,
zure hizkuntza ez bedi erromaniza,
zure ibaiak zainak ez bitez konberti,
zure haurtxoek ez bezate nigarrik egin,
zure haritza ez bedi hil,
zure esperantzak ez bitez honda.

Hau denarengatik
eta zure jendeek bakea sakonki maite dutelakoan bait nago,
nire aberria ez zarelarik ere,
benetan
neroni baino maiteago zaitut.

SANTI DEL PINO

Karabantxelen ere bertsolariak

Doinua: Santa Agatako koruek kantatzen dutena.

Karabantxeleko presondegitik heldutako bertsoak ditugu aste honetan. Bertako presoek eginikoak nahiz eta izenik gabe bidali. Hamaikagarren bertsoan diotenez «gaur hemen kantuz gabiltza...». Ez da gutxi guretzat ere hori jakitea, bertsoan iharduten direla han ere. Guk hauxe esan nahi dizuegu: Etxean nahi zaituztegu, etxekoentzat kantari. Hala bedi.

Agur! euskaldun zahar eta gazte
Santa Ageda egunez.
Beti bezala kantari gabiltz
ohiturari erantzunez.
Gure herriko egoera hau
aldatu nahirik zentzunez
nahiz ta sarritan gure oihuak
behar bezala entzun ez.

Lehen bat izana hiru zatitan
banandu digute lurra.
Geure etxeko jabea, horra,
estranjeriko lapurra.
Tokatzen dena eskatu eta
erruki gabe egurra;
pakezaleak bagina ere
sartu digute beldurra.

Telebista ta irratian da
agintarien indarra.
Egunkari ta aldizkariak,
dirua jabe bakarra.
Gezurra eta propaganda da
helburu eta zustrara,
non ote gure txalaparta ta
mendietako adarra.

Zerbitzu honek ondoren dakar
eskubideen lotura.
Menifestapen zapaldu eta
komisariko tortura;
espetxeetako burni tartean
kriminalaren itxura,
gure etxean bizi beharra
esklaboaren modura.

Santa Ageda eguna dugu
herriko ohitura zaharra.
Kantuz ematen bakar-bakarrik,
gaur egun ez da samurra.
Herri honetan dagon beldurra
zapalketa da bakarra,
langileria bat egin eta
elkartu zuen indarra.

Errekastoei gardentasuna
darie bere ur garbian.
Ez da argitasun bera izaten
komunikazio iturrian.
Telebista eta egunkarian
baita ere irratian,
berri emaleen joko ilun hori
handi-mandien azpian.

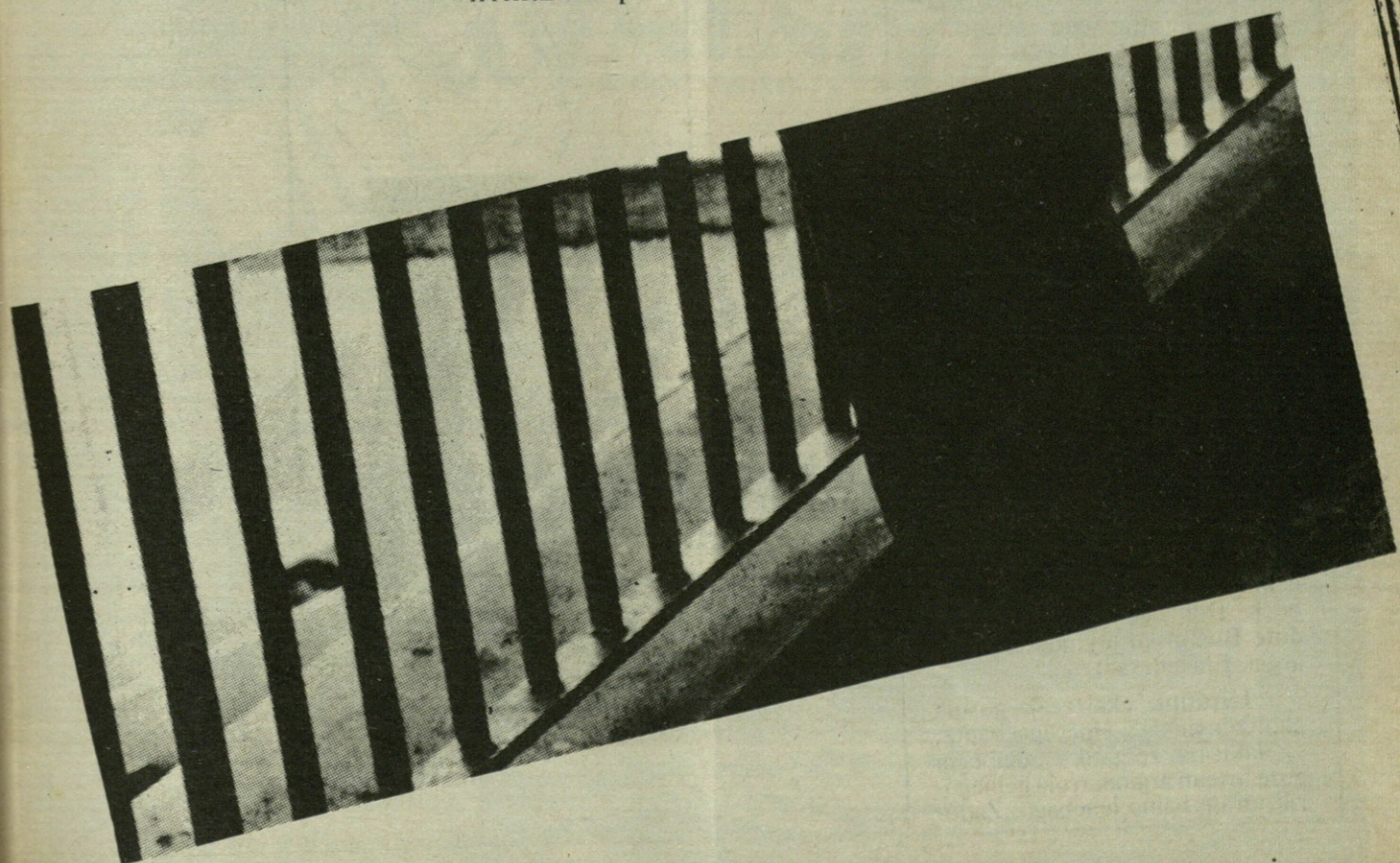
Kideko diren gobernu artean
paktu ta akordio ugari.
Bitartean gure herrietan
hiltzen hainbeste gudari.
Toturak eta kartzelak dira
bihurtzen askoren sari,
gorrota eta dirua izanik
sarraski hauen gidari.

Gure hizkuntza izan da beti
askoren herri eskabide
Baina juizioz eta abarrez
epaitzen da edozein kide.
Kultur borrokan saiatu behar
lortzeko da beste bide,
Adierazteko askatasuna,
mintzaira ta dadin libre.

Gure kultura eta ohiturak
nahi baditugu altxatu,
derrigorrean borrokarekin
beharko gara mintzatu.
Garai batean harmak hartzeaz
ez gara inoiz lotsatu
indarkeri ta injustiziak
gaituzte hortaz bultzatu.

Hitz polit eta promesa asko
herria konforma dadin,
konseno eta engainuakin
ohituak gaude aspaldin.
borroka gabe ez dago ezer
bezate guztiok jakin,
limosna edo antzerakorik
ez dugula nahi Euskadin.

Agur! berriro euskaldunari
agur ta erdi benetan.
Gaur hemen kantuz gabiltza
baina
herria dago penetan.
Baldin badago aberriaren
odolik gure zainetan
hartu eskuan ezpata eta
irrintzia ezpainetan.

argindarra

Gaurko gure gizartean argindarra premiazko zaigu. Hau eztabaidan jartzea alferrekolitzateke.

Euskal Herria pobrea da argindarrez. Eta berau den legez beste muntaia guztiaren oinarri, horretan aberats izateko ahaleginak egin behar ditugu. Logika mota hau ukazina dela antz ematen du; baina, ez da horren aina, hainbat huts duelako. Gai honetan Euskal Herriak den ala ez argitu behar da lehendabizi. Euskal Herriaren existentzia ukatzen dutenek argumentatzen bait dute honela; Gure herria ja independente balitz bezala.

Gaurregun Dueroko argindarroletako argia, bat ere eragozpenik gabe, ekar daiteke Euskal Herrira; eta Zadorrakoa Zamorara eraman. Zadorra edo Etxalargo Argindarroletakoa, estera, ezin dazakegu Sarara edo Maulera eraman. Ez eta Askaingoetakoa Tolosara edo Algortara ekarri.

Argindarrari dagokionez, bada, ez dago Euskal Herriak. Espainia eta Frantzia existitzen dira bakarrik. Beraz, Paristik eraman daiteke Baionara; baina ez Gasteizera; eta Madriletik Bilbora; baina Maulera ez.

Argindarroak eta argindarra, gainera, pribatuen esku daude; eta hauek gehien ordaintzen dutenei saltzen die argindarra. Argindarroa Busturin egoiteak ez du esan nahi Busturiko herriak argindarra derrigor eduki behar duenik. Ongi ordaintzen baldin badu, izango du. Bestela, ez du izango. Don Benitokoek, adibidez, Busturikoek baino gehiago ordaintzen ba diete, jabeek Don Benitora eramango dute Busturiko argindarroletako argia. Eta alderantziz.

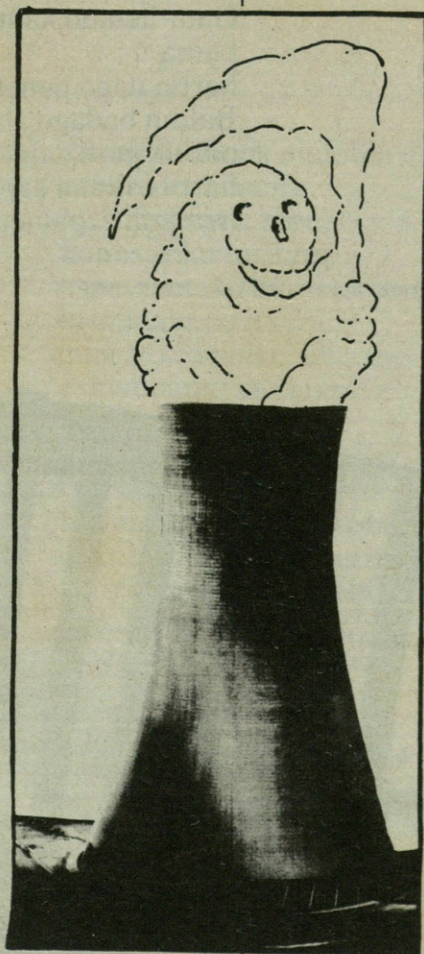
Urrutitik ekartzeak gastua gehitzen duela? Hori egia balitz, ez dakit nik zergatik ez den egin gure artean argindarroa gehiagorik, orain baino lehenago, Zado-

rrakoen antzerakoak, adibidez. Argindarroak hemen geitu beharrean, guttitu egin dira.

Baina orain Lemoiz dago; argindarroa loi eta arriskutsua; baina urte guttitan gutti batzuei diru asko emango dien tresna. Eta, inork ez dakiela zergatik, PNV-ko batzuk, Arzallus buru dutela, urte guttitan gutti batzuei diru asko emango dien Lemoiz loi, kutsatzaile eta arriskutsu horren alde definitu dira.

Urte gutti barru jakingo dugu zein arrazoi ezkuturen eragirik atera diren Lemoizen alde. Baina orduan berandu izango da, gutti hoiek diru metak eginik eta banaturik izango dituztelako. Lemoiz zarratuko da; baina Euskal Herriari ez zaio posible izango diru meta hoietaz jabetzea. Existitzen bada.

JULEN KALZADA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Gure herriaren nahi eta izpirituaren arauera dihardugu

Horrexegatik, hain zuzen, Gipuzkoako 100.000 familiatik gora gutaz fidatzen dira.

Gipuzkoan bizi diren familia guzientzat, soluziobide aproposak sortzen ditugu beren Aurrezki, Kreditu, premiak... etab. konpontzeko.

Gure herriaren nahi eta izpirituarekin zerikusi estua duten hainbat ekintza ere burutzen dugu. Horrela, gure lurralde

honetako kultur, folklore eta kirol adierazpenetan parte hartzen dugu; euskal kulturaren aldeko ekintzak bultzatu eta babesten ditugu (liburu argitalpenak, literatur txapelketak, margolaritza txapelketak, kontzertuak eta koralak, hitzaldiak eta kultur asteak...) eta Euskal

Hiztegi Arauemailearen argitalpena bezelako proiektu garrantzitsuak burutzen ditugu.

**LA CAJA TRABAJA POR GUIPUZCOA
Y PARA LOS GUIPUZCOANOS.**